

ב"ה

בחרדת קודש מגישים אנו בפני
הצבור את הסיפור המפליא הזה,
אותו נהג **מרן הראי"ה קוק זצ"ל**
לספר ללוקחי שמעו.

הסיפור נדפס לראשונה באלול
תרצ"ד, בחוברת לרגל יום-הולדתו
השבעים של מרן הראי"ה קוק זצ"ל.
השארנו את נוסח הסיפור כלשונו,
בדיוק כפי שנמסר אז מפי מרן
הראי"ה זצ"ל, על-ידי שמשו הנאמן
הרב שמואל ברוך שולמן זצ"ל.

אנו תקוה כי הסיפור במהדורה
מתוקנת זו, וההוספות החשובות
שלאחריו, יוסיפו כבוד ה' וכבוד
תורתו בעמנו. ויהי רצון מלפני ה'
יתברך שיהיו כל מעשינו לשם-
שמים.

יבורכו מן שמיא כל המסייעים
והתומכים, ויזכו להעמיד בנים ובני
בנים תלמיד-י-חכמים (ע"פ שבת כג, ב).

מהדורה זו מוקדשת לעילוי נשמת

אבי מורי

הרב שלמה בן החבר שמואל ז"ל

נפטר ח' אייר תש"ל

אימי מורתי

רייצלה בת שלום ז"ל

נפטרה כה' ניסן תשנ"ח

ת.נ.צ.ב.ה

נדבת בנם א. פרידמן

ולעילוי נשמת סבי וסבתי

ר' שמחה גולדשטיין בן

משה יוסף הלוי ז"ל

ורעייתו חנה ע"ה

בת ר' שמואל יעקב

לבית ווינשטיין ז"ל

אמר בר קפרא: הנפש והתורה נמשלה
בנר - הנפש דכתיב (משלי כ) "נר ה' נשמת
אדם", והתורה דכתיב (שם) "כי נר מצוה
ותורה אור". אמר הקב"ה לאדם הזה -
נרי בידך ונרך בידי, נרי בידך זו התורה
ונרך בידי זו הנפש. אם שמרת את נרי
אני משמר את נרך...

(מדרש רבה דברים פרשה ד, ד)

תוכן עניינים

6.....	סיפור מפליא הנוגע לכבוד התורה
24.....	מהי מחלוקת לשם שמים?
26.....	אגרת השלום - למרן "החפץ חיים" וצוק"ל
34.....	ליקוטים
52.....	סוף דבר

יוצא לאור ע"י "קרן לכבודה של תורה"

בכל ענין בנושא ניתן לפנות ל:

050-8933997

סיפור מפליא הנוגע לכבוד התורה

אלול תרצ"ד

את הסיפור ההסתורי הזה שמעתי מפי
רבי ומורי פאר הדור מרן הגרא"י קוק
שליט"א מרא דארעא ישראל - שקבל
מפי חותנו האדר"ת זצ"ל - במסיבה של
רבנים ונכבדי עיר-הקדש ירושלים
ושעשה רושם חזק מאוד על השומעים.

בשנת ת"ר בערך, הוציא מומר צורר אחד בלונדון ספר נאצה בשם
"נתיבות עולם" בחמשה חלקים, שהיה מלא וגדוש דברי שמד ועלילות
נשחתות על התורה שבכתב ושבעל-פה, על עם ישראל ועל היהדות
בכלל בצורה כל כך מנוולת ומעוררת מְשֻטְמָה באופן מזעזע מאד.
הספר הזה נדפס בעברית וגם באנגלית וגרם בשעתו תסיסה גדולה
ביחוד בקרב יהודי אנגליה, שקראו לאספה רבתי-עם בנוכחות השר
הצדיק ר' משה מונטיפיורי ז"ל, והוא היה עומד אז בהכנה למסעיו
לדמשק לשם הגנה נגד עלילת הדם הידועה, ומשם לרוסיה להגן על
אחינו שבמדינה הזאת כלפי הרדיפות הנוראות של הצר הצורר ניקולי
הראשון. באספה סוערת זו באו לבסוף לידי החלטה למצוא איש מלומד
אחד אשר ישיב מלחמה שערה בעט שנונה ותשובות נְצָחוֹת לכל
הכתוב בספר הטמא "נתיבות עולם" הנ"ל. והוסכם הדבר שר' משה
מונטיפיורי בשהותו ברוסיה יחקור מפי חכמי ישראל במדינה זו על איש
כזה שאפשר יהיה לסמוך עליו בעבודה כל כך אחראית. ויהי תיכף
בבוא מונטיפיורי לשם לקח דברים עם חוגים שונים והחליט לבסוף על
הסופר החכם ריב"ל (לעוויןזאן) מקרעמעניץ, ומזה נוצר הספר
"זרובבל". אחרי עבור משך של שנים נפוצה שמועה כי המשומד מחבר
הספר הטמא "נתיבות עולם" חזר בתשובה.

נתיבות עולם

יכלכל

ערך העקרים והיסודות

של

דת היהדות

בגד

תורת משה והנביאים :

חמשה חלקים :

בשנת

ארו עם עגני שמאי פבר אקל אהא הנה

למנין המשחיים :

LONDON:

PRINTED BY A. MACINTOSH, GREAT NEW STREET.

1839.

עמוד השער של ספר "נתיבות עולם", לונדון, תקצ"ט.

"ספר פלסטר שתורגם מאנגלית לעברית על ידי מומר-בוגד שנמכר למסיתים, והוא כולו מלא שקרים וכזבים, לעג ולגלוג, דברי זיוף ורמאות, עזות וחוצפה כלפי התלמוד" (שרי המאה ה"א פי"ד).

1 p 50.

514

זֶרֶבְבֶּל

על ידו יִקָּד היכל ה' אשר הקימו בישראל חכמי הסופרים
האלהיים ותלמידיהם

היכל שכולו אומר אהבה ושלום למין האנושי בכלל, בהפך דעת המתחכמים
מאחב"י וכותבי פלסתר חרשים גם ישנים, ובהפך דעת ראש משמינינו,
החפץ להרוס יסודי-דתנו ותורתנו שבע"פ, בספרו נתיבות עולם

הכל במענות צודקות לפני כל יודעי דת ודין

ועתה חוק זרבבל נאם ה' גדול יהיה כבוד
הבית הזה האחרון מן הראשון אמר ה' צבאות
ובמקום הזה אתן שלום (תנ"י כ')

מאת אביר סופרי זמננו, הרב החכם הכולל הנודע לתהלה

ר' יצחק בער לעוויןזאהן ז"ל

יצא לאור ע"י המו"ל כל ספרי ריב"ל

דוד בער נאטאנזאהן

Издание Бернарда Натансона

מהדורא תליתאה.

חלק ראשון

ווארשא

תרמ"ז

ЗЕРУБАВЕЛЬ

Часть I.

Соч. И. В. ЛЕВИНЗОНА.

ВАРШАВА.

1886.

עמוד השער של ספר "זרבבל", תרמ"ו.

"ביטל את כל דברי הקטגוריה של בעל "נתיבות עולם" כלפי התלמוד וגילה מתוך כשרון
רב והגיון מלוטש את כל זיופיו ותעתועיו וכזביו של הספר הזה, אשר בן-גמר, מהרס
ומחריב מתוכנו, תרגמו לעברית" (שרי המאה, שם).

בימים ההם ישב על כסא הרבנות בעיר הורודנה הגאון ר' בנימין דיסקין (אביו של הגאון ר' יהושע יהודה לייב דיסקין זצ"ל, שאור תורתו האירה באחרית ימיו בירושלים). הרב הזה נהג את רבנותו בכבוד ובעדינות יוצא מן הכלל. חברי בית הדין של העיר היו יושבים בביתו באופן קבוע, והוקצה להם חדר חיצון ליד החדר מקום מושבו של הרב מרא דאתרא, וכל דבר הקשה במשפטים ובשאלות הצריכים עיון מיוחד היו הדיינים נכנסים בחדרת קודש אל הרב פנימה לשאול ממנו את חות דעתו עליו, ודבריו היו נחשבים בעיניהם כדברי האורים ותומים. זולת אנשי בד"ץ היה כמעט בלתי אפשרי להכנס אליו, כי אם מצאו מקודם רבני הבד"ץ שזהו דבר יוצא מן הכלל.

ויהי היום, ומרכבה התקרבה ועמדה ליד בית הרב ומתוכה יצאה אשה בְּבוּדָה, שעשתה רושם של חשיבות, נכנסה ישר אל בית הרב והציגה את עצמה לפני הבד"ץ כי היא איננה בת מדינה זו, וכי היא גרה בפרוסיה ולרגלי ענין נכבד אחד באה לכאן ויש לה דבר נחוץ מאד לדבר עם הרב.

הרב ישב באותה שעה כדרכו לפני שלחן מלא ספרים. האשה נגשה ועמדה מצד השני של השלחן ובהכנעה גדולה בקשה רשות הדיבור לספר לשם מה היא באה. בתחילת דבריה הקדימה, שמקום מגוריה כעת הוא בגרמניה וכי היא נמנית על שלומי אמוני ישראל ומתנהגת בתכלית שמירת קדושת היהדות והמוסר הישראלי. ובלחישה מסרה שהיא האשה הנצבת פה היא בתו של אותו האיש שהיה שנוא בצדק על כלל ישראל, הלא הוא המומר הידוע מחבר הספר הנורא בשם "נתיבות עולם", אשר הרב ידע אודותיו בכל הפרטים. והמשיכה לספר לפניו שבימי שחרותו היה אביה מלמד דרדקי בעירה אחת בליטא וממנה היה מתפרנס בדוחק, פתאום התחילו מרננים עליו שהוא נוהג קלות ראש באיזה ענינים הנוגעים ליהדות, ואף על-פי שהיה מלמד בעל כשרון גדול חדלו ההורים ליתן על ידו את ילדיהם, ובשביל כך נשאר מחוסר לחם, ועניות גרמה לו לאחוז מקל נודד בידו והלך לאשר נשאו הרוח. עברו שנים אחדות והמשפחה חדלה לקבל ממנו מכתבים ולא ידעו לאן פנה. הגיעו שמועות שהוא בלונדון וכי הוא נתחבר אל המסיתים והמיר את דתו, והנה כאשר יצאה המפלצת בצורת הספר

הנ"ל נתברר לכל שהמלמד הנ"ל הוא הוא הצורר הנבזה. אמה, אשת המומר, שנשארה עגונה עניה, עוררה עליה רחמנותם של אנשים ממכירה אשר דאגו לגורלה ועל-ידי השתתפות עזרה של נדבות וגמ"ח הקימו לה חנות מכולת שבה מצאה את לחמה. ומפאת היותה אשה צנועה ויראת-אלוקים רכשה לה אהדה רבה אצל רבים מבעלי בתים שבעירה, שנעשו לקוחותיה התמידיים, ומצבה התבסס עד שעלתה ונעשית אמידה ונהלה את ביתה באופן מכובד מאד וְחִנְכָה את בתה זו על ברכי היהדות המסורתית, וכאשר הגיעה פרקה להנשא לאיש לקחה האם לה לחתן צעיר יודע תורה ומושלם במעלה, והשתקעו לגור אחרי חתונתם בגרמניה. ובעלות זכר האב על לב הבת היתה נאנחת מעומק לבבה ומשתדלת בכל המאמצים למחקן מזכרונה. והנה ביום בהיר אחד הופתעה הבת ממכתב אחד שקבלה, אשר בפתחו נחשכו עיניה בראותה שהמכתב הזה הוא מאביה המשומד חרפת חייה. בכל-זאת הבליגה בכל כחותיה על הגועל אשר הרגישה בכל נפשה. והנה הוא כותב לה כדברים האלה:

בתי היקרה, יודע אנכי את ערכי הבזוי ומצבי השפל מאד מאד בעיניך ובעיני כל ישראל. ידעתי את חטאי הנוראים נגד ה' ונגד תורתו ועמו אשר הרביתי לפשוע מזה שנים רבות מימי חיי. אבל דעי בתי שסוף סוף אחרי שצללתי בתהום הטומאה נעור בי הזיק היהדותי שבקרבי ויחל להציקני, והנחם אוכל את כל תוכי ונפשי עד דכא, אכן אלה האוהבים שלי, המסיתים שהביאוני לידי הירידה הזאת להיות אצלם לכלי שרת לדבר דברי נבלה ותוהו על ה' ועל עמו ועל כל קדשיו, קרבו אותי עד הנה רק להנאתם אולם כאשר הרגישו בי שאינני עוד אותו הצורר ושונא ישראל ואמונתו אשר ראו בי כל הזמן וכי הניצוץ היהודי התלקח בקרבי, התחילו לרדוף אותי ברדיפות אכזריות עד אשר גרשוני מעל פניהם. ועתה הנני זקן וחולה שבור גוף ורצון נפש, ואינני יודע למי אפנה לעזרה למצוא מחסה בכדי להניח את ראשי. על כן בעת צרתי שמתי אל לבי לפנות אל מדת הרחמים והחמלה, בתי היקרה, שתואילי לחלצני ולקבלני אל תוך ביתך ולכלכלני באיזה אופן הרצוי לך בשיבתי השפלה.

המכתב הזה הדהימיני מאד, ואחרי שלקחתי דברים עם אישי הרחמן הסכמנו לכתוב לו תשובה בנוסח כזה:

שאנו מסכימים שהוא יבוא אלינו בתנאי שבתחילה יראה להעביר מעליו את הצורה המומרית שלו ויתלבש במלבושי יהודים כמנהג המקום עם חתימת זקן ופאות וגם שלא יהיה לו שום עסק עם אנשים.

כשקבל הזקן את התשובה עשה ככתוב בה עם כל התנאים, ושם לדרך את פעמיו, מרגיש בעצמו שהנהו ככלי מלא בוש וכלימה, נושך את שפתיו מתוך מוסר כליות בכל הדרך ומתאמץ לעצור בעד הדמעות החונקות אותו בפני שאר הנוסעים והיה חש ומרגיש כל הזמן שמרתו נשפכת בקרבו.

כשעמד לפני שער הבית חזקו דפיקות לבו, ובא במבוכה: להכנס? לשוב? ... נכנס... בהופיעו על המפתן פגש תיכף בבעלת הבית, אשה צנועה כשפניה מפיקות לב טוב ורחמן, ברכה לשלום ושאלה על מעון בתו, היא נתאדמה כולה והשיבה לו על ברכתו כלאחר יד, והפנתה את ראשה ממבטי עיניו המלאות בקשת חנינה, וקראה אחרי בעלה שמייהר לקול קריאתה אל הדלת. כשנפגש פנים אל פנים עם בתו וחתנו נפל על צואריהם ניתחטא כילד בוכה, ידיו ורגליו הזקנות רעדו ודמעות נגרו ארצה והתייפח כתינוק קטן. והנה נפסקה בכיתו, נעצרה נשימתו ונשאר בלי תנועה והוא נופל מתעלף על הסף בפישוט ידים ורגלים.

כל אנשי הבית מהרו להשיב את רוחו, הקימוהו מעל הארץ, תמכו בידיה מזה ומזה והובילו אותו ישר אל חדר מיוחד אשר הקציעו עבורו עומד בודד מן הצד, מחשש פן יצא פעם מפתח הבית חוצה ויפליט בפני מי שהוא שלא בכוונה דברים שיהיו בהם לעורר חשש ביחס להעבר המגונה שלו.

הזקן שכב לו בבדידות על המטה שעמדה יחידה בחדר, על עיניו כאלו ענן וערפל, ראשו כואב עליו ולחץ לבו הולך וגדול, ים של דמעות שפך במשך הלילה והיתה לו הרגשה כאילו הוא מכבס בהן את עווונותיו ופשעיו הרבים, לאור הבוקר עצמותיו הזקנות רחפו וחום גדול וצורב תקפהו. בעמל רופאים בהוצאות מרובות עלה בידם להבריאו שוב ללכת על משענתו, אבל הזקן החוזר בתשובה הזה, הלך ודל מדי יום

ביומו ונפשו דעכה לאטה. מן הבוקר ועד הערב היה יושב על יד החלון הפונה אל הגינה, כשראשו שמוט על לבו ומסתכל בצפרים המציצות. והצפרים רואות אותו וגם צופות בו, וחרדה אוחות בהן, ובורחות – והוא מציץ ומאזין לרשרוש האילנות, מקשיב אל תוך נבכי נפשו. ויש שהיה מזדקק ממקומו צופה למרחקים אל מעבר לאפקים, וזעזועים היו תוקפים אותו, ושפתיו היו ממללות בחרדה גדולה "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון"... ואימה חשכה נופלת עליו ולעיניו היו חוזרים ומצטברים ועולים חיי עברו, והיה ממרר בבכיות ובתחנונים בקול שהיה נשמע בכל פנות הבית הגדול, ואז צנח על מטתו המוצעת, כובש ראשו בתוך כפות ידיו, בוש בפני קירות חדרו וכלי הבית אשר מסביבו.

והנה באחד הימים, היה זה בחודש אלול, כשהרגיש הזקן שקצו קרב וימיו ספורים, קרא אל חדרו את בתו ואת חתנו. הם הסתכלו בו וזרם דמעות כסה את פניהם. אביהם שכב חיוור בתוך מטה לבנה, כשתו-

מות מסומן כבר על פניו, בקול חלש ונמוך פתח ואמר: רוצה אני למסור לכם, בתי וחתני היקרים, דבר בתור "צוואת שכיב מרע", שעל ידי זה רוצה אני לקוות שעם כל המשא הכבד של חטאותי הנוראים ימצא לי בודאי מליץ יושר בעולם, אחרי שתגלו את זה לאחד מצדיקי הדור:

דעו נא יקירי, שמשפחתנו מוצאה מאלטונה, אחת משלש הערים המאוחדות הידועות בשם אה"ו (אלטונה, המבורג, ונוזבק). בימי עלומיו של אבי היה הרב בשלש הקהלות הגאון הנודע ר' יהונתן אייבשיץ וידוע

הוא שהגאון ר' יעקב עמדין, הידוע בשם יעב"ץ, הרעיש את העולם נגדו בחשד שהוא ח"ו מכת משיח השקר שבתי צבי (שר"י), והיה כאשר בקש הגאון יעב"ץ מפרנסי העיר שיקבעו את דירתו גם-כן בתוך

הקהילה אלטונה, השיבו לו מפני הכבוד, שכן הם מסכימים לקבל אותו בתור אחד מתושבי הקהילה שלהם ויחד עם זה רמזו לו בתנאי שיסדר לו מנין לעצמו בבית דירתו. כוונתם היתה בזה להרחיק מקרים של שערוריות מסיבת המחלוקת בינו לבין המרא דאתרא ר"י אייבשיץ. מובן הדבר שבהמנין המיוחד אשר להגאון יעב"ץ היו נקבצים אנשים אשר היו נוטים להתערב במחלוקת ולעורר מדינים ומריבות. להגאון יעב"ץ היה בית דפוס משלו קבוע באחד מחדרי ביתו. ואבי היה ממתפללי המנין של ר' יעקב עמדין וגם השתמש בכשרונו הספרותי לחבר כתבי פלסתר בחרופים ובגדופים נוראים כלפי האב בית-דין דמתא הנ"ל. פעם חיבר אבי

מחברת בשם "עקיצת עקרב" וביום אשר נגמרה המחברת הזאת בדפוס חל הברית-מילה שלי וכל אנשי שלומו של הרב יעב"ץ ומתפללי המנין אשר לו הביעו לאבי בשמחה את ברכת המז"ט המכופל שלהם, והוסיפו ואמרו שהם רואים "סימן טוב" בזה שאני נכנס לבריתו של אאע"ה ביום שאבי מוציא לאור את המחברת "עקיצת עקרב". וגם הגאון יעב"ץ בעצמו הרים ידיו לשמים ובקול רם בפני כל הקהל הקדוש אמר:

מז"ט! מז"ט! למחברנו היקר הלוחם האמיץ ב... משנה שמחה אני שמח היום, כי ביום

הזה יוצא לאור החבור "עקיצת עקרב", מעשה ידיי להתפאר, ואני תפלה לאל שבזכות זה יגדל הילד ויהיה ממש ההיפך מאותו האיש (ר' יהונתן אייבשיץ אב"ד דמתא) אשר דברי המחברת הנפלאה ערוכים ומכוונים נגדו, ויהיה לכבוד להוריו וישראל יתפאר בו.

בגמר הרב את דברי ברכתו שניכר היה בה שיצאו מעומקא דליבא, ענה אחריו כל הקהל כאחד: אמן ואמן! ומסביב לשלחן ערוך בשעת

סדר
תפלה
עם פירוש
מקובל הרב מהר"ג מהסיד מקובל זצ"ל קדישא מבורח
יעקב מעמדין
זצ"ל נפטר לנפול מיום י"ד ט"ז שב"ה גור הכתבים
החכם צבי זצ"ל:
ע"פ דברי הרב מהר"ג זצ"ל וכוונתו ה"א"י ודברים המיוחסים
למחברת "עקיצת עקרב" כ"ת א"ל על עמודיו
עמודי שמים נסדד נאם עם כל הכותב ידוע המציאות
לדבר יום ביומו * גם בירד לו סדר עבודת
המקדש פתוחות כשמהל משה * וע"פ דרך הדקדוק
קולע אל העשרה כעין גמורה חרורה ועשורה:
וכעת סדססו לחוץ מחדש בתוספת חוקים * והגדולה שבפועל
סבכססו חל **הכליא אורב והשמימות** כל
חמד על מקום ערש הרב המתגר זצ"ל:
בקארעין
תחת חמלתו חמלתו חמלתו חמלתו
ויליך חמלתו חמלתו חמלתו חמלתו
חמלתו חמלתו חמלתו חמלתו
חמלתו חמלתו חמלתו חמלתו

הסעודה שוחחו בשיחות ממאורע היום מסביב לכתב-פלסתר האחרון הנ"ל, ועם גמר הסעודה יצאו בריקודים והסתובבו במחול מתוך התלהבות ושירה, ומדי עברה הקבוצה המרקדת על פני החדר ששם היתה שוכבת אמי היולדת נשארו עומדים על מקומם למשך רגעים מספר, ואחד מהם היה חוזר בקול גדול על הברכה הנפלאה של רבם ל"רך-הנמול" וכולם התריעו אחריו ב"אמן", והיו חוזרים לריקודים ביתר שאת ויתר עז. בקיצור, מעולם לא ראתה אלטונה שמחה כזאת בברית מילה.

מני אז היה האב נפעם מאד בצפיה לקיום ברכתו של הגאון יעב"ץ, ולעתים היה עומד ושואל לעצמו חשאי: האומנם הוא יזכה לבן יקר כזה? האם מחלציו הוא יצא צדיק כזה אשר יהיה לתפארת בישראל הרבים יהנו באורו?

באנחה עמוקה מהולה בבכי גדול המשיך המומר לשעבר את דבריו: ההנכם שומעים כבר בתי וחתני היקרים את הפתרון לכל התהפוכות הנוראות אשר עברו עלי בימי חיי המנוולים? דבר ידוע הוא שהגאון הק' יעב"ץ ז"ל היה צדיק אמיתי, וכתוב בהו בצדיקא "ותגזר אומר ויקם לך" ומכיון שברכני שאני אהיה ההיפוך הגמור מאותו צדיק יסוד עולם ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל, לכן הייתי כמו אנוס והכרחי על-פי הגזרה העליונה להיות נלכד ברשת שחת אשר הייתי תועה בה במשך ימי חיי. ואף על-פי שאיני חושב שההתנצלות הזאת תספיק לי להפטר מן הדין הנורא העתיד לבוא עלי בעולם האמת שהנני הולך שמה, מכל מקום בטוח אני שהקלה גדולה תצמח לי על-ידי ההתנצלות הזאת של הגזרה שנתכה עלי על-ידי הברכה הנ"ל, שאצלי נהפכה לקללה והחשיכה עלי את כל חיי בעוה"ז ובעוה"ב, וכשהתנצלות הזאת תתקבל גם כן על לב גאון וצדיק הדור אקוה שתפלתו לעילוי נשמתו הנדחה תתקבל באופן שלכל הפחות במשך הזמנים אחרי קבלת העונשים והדינים הראויים לבוא עלי, על פי כל מעשי המכוערים והנוראים, יהיה לי בזה איזה תקון שתתקיים גם בי העלוב והחוטא השפל אותה ההבטחה שהבטיח הקב"ה גם לפושעי ישראל היותר גרועים "לבל ידח ממנו נדח".

רשת העצבים שלו, מיתרי לבבו השבור והפצוע היו רגישים מאד, מזועזעים ומרעידים בדבריו האחרונים האלה, ובגמרו את דבריו פרץ בזרם דמעות עד מחנק וכל איבריו רטטו, לסתותיו נפלו, גנח, רקק דם, שלד מדולדל...

כל אותו היום בער כאש בתנור, החרטה אכלה אותו בכל פה, קומץ עצמות יבשות בוערות... והבת ובעלה פניהם לבשו קדרות, לא יכלו עוד לכבוש את דמעות עיניהם והם שטפו בשפע, התהלכו סביבו על בהונות רגליהם כאילו דרכו על גבי גחלים, ולבותיהם דלקו באש החמלה והרחמים.

ראשו של החולה המסכן התחיל שוקע לאטו עד שצנח לגמרי על כפיו הרטובים מדמעות, קבר בהם את גולגלתו ובכה במרירות גדולה את מר גורלו, גידים כחולים בצבצו ועלו על פניו המכורסמים, חרס הנשבר... ציץ נובל... צל עובר...

חשכת הערב הלכה הלוך והתגבר ורק גניחת ההולך למות השביתה לרגעים את דמי המנוחה האפלה. והנה זקף החולה את עצמו, שלח מבט פחדים מסביב לו, מבטו נצמד אל פני בתו כאילו בקש, כאילו התחנן, כאילו התפלל... ושוב נפל על יצועו ועצם את עיניו.

וי! וי! שאג פתאום ונלחץ אל משכבו בכח, ונפשו פרפרה בקרבו כצפור פצועה. חרדו אליו מיד בתו וחתנו: מה לך אבינו כי חרדת כה?...?

--- אוי לי מיום הדין! אוי לי מיום התוכחה!... ופניו החוירו חורון-מות. ואחר קשתה עליו נשימתו, גוו נתכווץ, פלצות אחזתהו – הוציא את נשמתו בצעקת "שמע ישראל".

הרב דהורודנה ישב כל אותה העת הארוכה על כסאו מבלי לנוד ושמע בהקשבה גדולה את כל הספור המפליא הזה מפי האשה הכבודה בתו של משומד ה"בעל תשובה" ונתרשם מזה עד מאד, והוא בקדושתו קבל עליו לעשות מה שיהיה יכול לעשות לתקונה של הנשמה המסכנה והעלובה של אביה האומלל. האשה יצאה מאת פני הרב בנמוס ובהכנעה רבה ובחזקת טובה לאין קץ על החסד הגדול אשר עשה עם אביה הנדח.

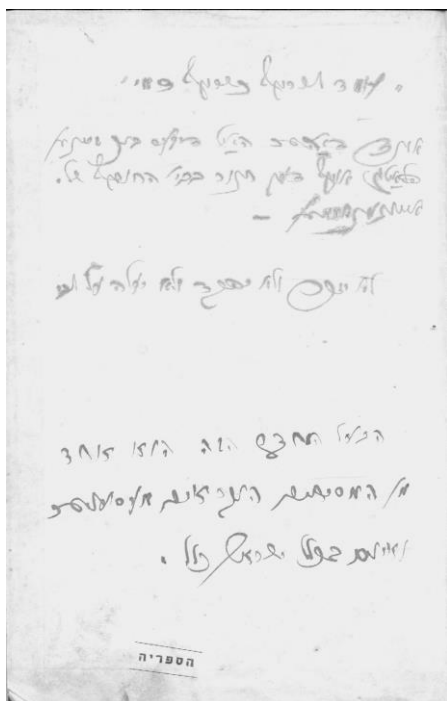
הרבנים הדיינים ישבו בהחדר החיצון מלאים התפעלות על אשר רבם הצדיק מצא לו לנכון להקשיב בהתענינות כל-כך מרובה ספור ארוך מפי אשה, שלא כדרכו בקודש. והנה נגש אליהם הרב ואמר: אכן אין זה דרכי לשמוע שיחת נשים ובפרט באריכות כל-כך, ברם הספור הארוך והמפליא הזה אשר צריך בלי שום ספק להיות **למוד לדורות לדעת להזהר מכל מחלוקת וביחוד להתרחק מכל דבר הנוגע לעלבונה של תורה ח"ו**. וכאן ספר הרב לפני הדיינים שלו, את הספור על כל פרטיו. וסיים בדברי תוכחה אלו: הנכם רואים בעיניכם את האחרית המרה שהיתה למי שהצטיין בכתיבת כתבי-פלסתר בזלזול תלמיד חכם, אף על-פי שהיתה כאן גם כן מחשבה שביסודה היה מונח "לשם שמים". **מכל-מקום כל הנוגע בזה לא ינקה כי "אש היא עד אבדון תאכל"** (איוב לא, יב) **וירא ה' ינצל הימנה וחוטא ילכד בה, ואשרי הצדיקים יראי ה' הזהירים בכבודה של תורה**, עליהם נאמר (ע"פ דניאל יב, ג): **"והמשכילים יזהירו ככוכבים לעולם ועד"**.

הרה"צ הגאון רבי יעקב משה חרל"פ שליט"א (ר"מ בשיבת רבנו שיחי' "מרכז הרב") העיר לי הערה חשובה זו: כשספרו אח"כ את דבר הברכה (לרך הנמול) המזורה והעוקצת של היעב"ץ לבעל דבבא ידידה, ר' יהונתן אייבשיץ, נתלהבו פניו וענה בחום ואמר: אין הכי נמי, - והלואי! ... וד"ל.

הערה

(מאת הרב שולמן זצ"ל במהדורה ב', על-אף שאין זה נוגע לכאורה לעיקר המסר שבסיפור):

בבטאון "ההד" (טבת תרצ"ו) כתב אחד מיהודי בואנוס אייריס שבילדותו גר בעיר אמדור הסמוכה להורדנא וזקני עירו סיפרו את המעשה הנ"ל של המומר בעל התשובה והופעתה של בתו לפני הדרת כבוד הרב בנימין דיסקין זצ"ל. והעיר: אם לא טעיתי ספרו כי היא היתה **בתו של המעתיק** (מתרגם ועורך הספר) ולא של מחבר "נתיבות עולם". ובאשר למאקאל, **המחבר, הוא היה נוצרי מלידה ומבטן** ובנערותו יצק מים על ידי ת"ח בערי ליטא, ומת בלונדון בשנת 1863 (למנינים), וגם הוא שנים אחדות לפני מותו נתחרט לעין השמש ונהפך לאוהב ישראל.

בארכיון אחד מצאנו עותק מן הספר הטמא "נתיבות עולם". בכתב יד על הכריכה הפנימית נשאר זכר מאותו היחס אליו "זכה" המחבר מאחיו, למרות שבסוף ימיו שב בתשובה (צילום מצורף).

בין השאר נרשם שם:

לא יזכר ולא יפקד ולא יעלה על לב.

הבעל המחבר הזה הוא אחד מן המסיתים הנקראים מעסיונער ואינם בכלל ישראל כלל.

הסיפור המפליא הזה עשה רושם חזק מאוד על שומעיו. במשך כמה דורות נמסרו ידיעות והתייחסויות חשובות לגביו מפי גדולי הדורות, סופרים, ותלמידי-חכמים:

הגאון היעב"ץ, ר' יעקב עמדין בן ה"חכם צבי" זצוק"ל, נפטר בערב שבת קודש, א' דר"ח אייר ה'תקל"ו.

רגעים לפני עליית נשמתו הטהורה למרומים, ישבו אנשי ה"חברא קדישא" על יד מיטתו ושמעו איך שיפתותיו רוחשות:

'ברוך הבא אבא מורי ! ברוך הבא ר' יהונתן !'.

לאחר שנפטר הלכו ה"חברא קדישא" לבית העלמין הישן באלטונא לחפש מקום מכובד כראוי לצדיק וגאון הדור, ומצאו מקום פנוי בפינה המזרחית דרומית, בקרבת הציון של רבנו יהונתן. או אז, הססו אם מותר להם להביא את רבם הריעב"ץ למנוחת עולמו בשכנות עם איש ריבו (שהרי הדבר אסור על-פי שו"ע יו"ד סימן שסב סעיף ו, וראה שם בב"י בשם ספר חסידים)?

נזדמן להם רבה של פראג, הגאון "הנודע ביהודה" ר' יחזקאל לנדוי, ולשאלתם פסק: "כיון שאנו רואים שר' יהונתן נתגלה לו לפני פטירתו, שמע מינה שעברו רבנן שלמא בהדיהו (=עשו החכמים שלום ביניהם)". והוסיף, "על הפסוק 'את והב בסופה' אמרו חז"ל (קידושין ל:): כי יש והעוסקים בעומקה של תורה, מתוך שמקשים זה על זה ואין זה מקבל דברי זה, נעשים אויבים זה לזה. ואולם, אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה - ומובטחני כי סוף סוף נעשו האויבים לאוהבים".¹

וכך היה, ובו ביום לפני שקיעת החמה הספיקו לטמון את הגאון היעב"ץ, סמוך לקברו של הגאון ר' יהונתן אייבשיץ זצוק"ל.

¹ נמסר מ'חברא קדישא' באלטונה ונבדק ונמסר מדור לדור על-ידי גדולי ישראל. מובא בסוף ספר "גדולת יהונתן" חלק ב', וב"רבי יעקב עמדין האיש ומשנתו" עמ' 150, ובעוד ספרים.

² מצבתו של הריעב"ץ זצוק"ל, משיש לבן, עומדת עד היום בלב המבורג, בגן העירוני שמול מלון "Stadt Altona", סמוך ונראה לקברו של הר"י אייבשיץ זצוק"ל. ראה תמונה להלן.

אך נעלם אחרון המלכים מגדר בית העלמין, זרח אור צחצחות על קברו הרענן, היכלי הרקיע נפתחו ונראו משם לשונות אש, להבות פז ואבוקות אור. מיד ירדו כיתות כיתות של מלאכים, כרובים ושרפים פורשי כנפיים, והעלוהו לישיבה של מעלה. את תאור המחזה שהתנהל בבית דין של מעלה מכאן והלאה, סיפר לתלמידיו האדמו"ר ר' ישראל מרוז'ין זצוק"ל, ביום שכתב הסכמתו על הדפסת ספרו של הגאון הריעב"ץ 'מגדל עוז', כדי לבאר להם מדוע ביקש מהסופר להוסיף על שבחי הריעב"ץ את התואר "הצדיק" (והמשיך בתאור המחזה ע"פ סתרי תורה, רבי יעקב עמדין האיש ומשנתו', נספח ו).

והוסיף האדמו"ר מרוז'ין זצוק"ל "דעו לכם תלמידי היקרים, כי כשרואים החסידים שרבי אחד חולק עם חברו, הרי נוהגים גם הם מחלוקת אלו עם אלו. אבל באמת רק הצדיקים הגדולים רשאים לבוא במחלוקת, כי אצלם בלבד היא מחלוקת לשם שמים. ולכן אמרו חז"ל (אבר"נ פרק מו) איזוהי מחלוקת שהיא לשם שמים? "זו מחלוקת שמאי והלל". לא נאמר בית שמאי ובית הלל, כי רק בין הרבנים יש מחלוקת לשם שמים, אך לא כך כשהיא בין התלמידים..." (ס' עירין קדישין תניינא).

מצבותיהם של הגאונים זצוק"ל בבית העלמין הישן באלטונה – באותה השורה.

ניתן להבחין בדברי הקינה המתחילות באותיות שמם, שנחקקו על מצבותיהם:

הגאון רבי יעקב ישראל – מימין, וסמוך לו משמאל – רבנו הקדוש יהונתן.

מספר הרב י. ל. הכהן מימון זצ"ל ("שרי המאה" ח"א, פי"ד):

זכורני, כי פעם אחת נתכבדתי מאת מרן הגאון הצדיק רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל ובא לביתי, לבקר את הספריה שלי. כשעבר על-יד ארון הספרים שבתוכו מסודרים ספרי ההלכה, ראה, כי הספרים "כרתי ופלתי" (מאת ר' יהונתן) ו"מור וקציעה" (של הריעב"ץ) עומדים סמוכים זה לזה, קרנו פניו ופנה אלי ואמר:

- אלמלי היתה מחלוקת זו מצטמצמת רק בתוך החוגים של גדולי האומה, אלה המעוטרים בכתר-זיו של קדושים וטהורים, כי אז בודאי היו שני אלה הגאונים משלימים ביניהם גם בחייהם. לדאבוננו הצליח מעשה שטן והתערבו והשתתפו במחלוקת זו גם אנשים מן הקהל, צאן-אדם נחותי-דרגא, שכל כוונתם היתה רק לקנטר, לסכסך, והללו הכניסו זוהמא ורעל לתוך מחלוקת זו והגדילו את הפירוד.

והרב השתפך כנהר די-נור והוסיף מתוך סילוד-נפש:

- מקובל אני מאת זקני-חכמי הדור, כי כל אלה מן ההמון שהשתתפו במחלוקת זו וזלזלו בכבודו של אותו גאון וצדיק רבי יהונתן, פגעה מדת-הדין בהם או ביוצאי-חלציהם באופן נורא ואיום.

ואחר שהרהר הרב מעט סיפר את הסיפור המובא לעיל –

"ספור מחריד, המאמת ומאשר את אזהרתם של חכמינו הראשונים: 'הוי זהיר בגחלתן של חכמים שלא תִפְּוּהָ, שנשיכתן נשיכת שועל, ועקיצתן עקיצת עקרב, ולחישתן לחישת שרף'..."

ומשסיים חתם מרן הרב זצ"ל:

"סיפור מחריד זה יכול לשמש "מוסר-השכל" לדורות, למען דעת עד כמה עלינו להיזהר בכבודם של גדולי-חכמי ישראל, אשר כל הנוגע ופוגע בהם לא ינקה..."

גם רבנו הרצי"ה קוק זצ"ל, הדגיש לא פעם בכאב עצום שתחילת המחלוקות החריפות בין גדולים, מעבר לאמות מידה מקובלות של מחלוקות, התחילו מ"בית-מדרשו" של הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל (גדול שימושה' עמ' כ).

בשם הרה"ג הראשל"צ הרב שלמה משה עמאר שליט"א (בספר 'ודברת במ', עמ' ק'. וכע"ז כתב הגר"י זילברשטיין שליט"א, טובך יביעו ח"ב, עמ' קנב):

אחר פטירת שני הגאונים, ר' יהונתן אייבשיץ ור' יעקב עמדין זכר צדיקים לברכה, עשה אחד החכמים שאלת חלום לברר מה עלה בגורלם של צדיקים אלו? והשיבו לו – **שני הצדיקים יושבים ביחד ונהנים מזיו השכינה, אך התלמידים של שני הצדדים שהתערבו במחלוקת ודברו על הצדיקים נמצאים בגיהנום.** עיי"ש.

ובשם הגאון **רבי גדליה איזמן שליט"א**, משגיח בישיבת 'קול תורה' (מובא בשיחות הגר"א נבנצל שליט"א, ויקרא עמ' שנו):

אש המחלוקת שהוצתה בעניין הקמיעות שכתב ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל (שכמובן היתה לשם שמים, אך נטלו בה חלק גם הדיוטות שליבו את האש) **גרמה להשפלה מחרידה של קרן התורה ולזלזול מחפיר בכבוד הרבנים.** ועובדה זו היא **שסללה בפני "תנועת ההשכלה" את הדרך אל לב ההמונים.**

גם הגר"א הלוי הרצוג זצ"ל אמר (ספר זכרון להגריא"ה הרצוג זצ"ל עמ' 38):

יש לעם ישראל הסטוריה גדולה ומקיפה ועלינו ללמוד ממנה. לא היו ימים רעים לישראל כמו אלה אשר שנאת אחים ומחלוקת שררו בהם. ריב אחים הביא לעמנו תמיד רק חורבן והרס... יודעים אנו על הריב והמצה בין הגדולים ר' יעקב עמדין ור' יונתן אייבשיץ, זכרונם לברכה. לפי דעתי והכרתי - הביאה שנאת אחים זו בכיה לדורות: **היא שהולידה את תנועת הריפורמה והתיקונים בדת.** ועל כן החלטתי נחושה להתרחק ממחלוקת עד קצה האחרון. לא אתן ידי בשום אופן להרבות מחלוקת בישראל.

וכן הגר"ץ דושינסקי זצ"ל, רבה של העדה החרדית בירושלים, בתשובה לפלוני שניסה להטיל דופי (שו"ת מהר"ץ ח"א סי' קג):

אני אינני כדאי (לדבר כך). היעב"ץ גדול דורו, דור דעה... לא נשא פנים אם היה נראה לו נגד האמת. אם גם כארזים גבהו (אלו שנלחם בהם) לא יבוש, ממש במסירות נפש. ולנו אין נפקותא (מהנהגתם של הר"י אייבשיץ והריעב"ץ במחלוקתם) כי תרוויהו צדיקים גמורים הוי. אין הגאון הפלתי

(כינוי לר"י אייבשיץ זצוק"ל ע"ש ספרו ההלכתי 'כרתי ופלתי') צריך למקנא, וחלילה לדבר בלשון דופי על אחד מתקיפי קדמאי בדור שלפנינו היעב"ץ זצ"ל.

ומסורת עוברת **בפי חסידי סאדיגורא** (שרי המאה ח"א עמ' 27) :

כשפעם ר' נחום פרידמן מחותנו של האדמו"ר, מסר לכורך הספרים את שני הספרים 'מגדל עוז' להריעב"ץ ו'יערות הדבש' לר"י אייבשיץ, על מנת שיכרוך כל אחד יפה יפה, הופתע לקבלם מן הכורך כשהם כרוכים בכריכה אחת, ונצטער על כך מאוד. שמע חותנו ואמר : 'שמע מינה שכבר השלימו שני הגאונים - הר' יעקב עמדין והר' יהונתן אייבשיץ זכר צדיקים לברכה- בעולם העליון.

וכן סיפר רבו של החת"ס **הגאון ר' נתן אדלר** זצוק"ל, שקיבל מן השמים שעשו שלום בניהם, ולכן **אפשר להניח ספריהם בארון הספרים ביחד זה אצל זה** (ספר דרך הנשר, הגדה 1).

וכן הסכים **מרן הרב עובדיה יוסף שליט"א** נשוי'ת **יביע אומר** ח"א, או"ח לד (ה):

"רבינו הגאון ר' יהונתן אייבשיץ והגאון יעב"ץ זצ"ל... שרי ליה מאריה. ובודאי **עבדי רבנן שלמא**".

שתי נשמות נהדרות בקודש נתגלו בדור תהפוכות אשר רוח סערת השבתאות העכירה את שלוות יהדותו. כשני נביאים שלא התנבאו בסגנון אחד, כשני טיפוסים השונים ברוחם ובמזגם. 'עולם התווה' ו'עולם התיקון' שמשו בערבוביא, ומצא השטן פתח לערבב בכך את לבבות עם הקודש סביב הופעת שני המאורות הגדולים.

שתי הדמויות מכחישות זו את זו וגם משלימות זו לזו. המעיין בכתביהם הרבים ימצא, באופן עקבי ואולי מפתיע, יותר מן המאחד והמשותף, מאשר מחלוקת ופירוד.

שניהם ענקי דת ודעת, גאוני עולם שצללו במעמקי ים ההלכה, ונשאו רוחם לגובהי שמי מרומים ועולמות נסתרים. יחדיו הקימו בניינים מפוארים של תורה ויראת שמים, ובבת אחת ינקו ברוחם הנשגבה מסתרי כבוד אלוקים.

בוודאי יושבים שניהם במרום, והולכים מחיל אל חיל. ושפתי שניהם דובבות, כל אחד בדרכו המיוחדת, בעולם הנצח והאמת. **הַמֶּשֶׁל וְפָחַד עַמָּם** בעולם הזה, אולם **עוֹשִׂים שְׁלוֹם בְּמִרוֹמֵים** (ע"פ איוב כה ב).

מכל האמור נלמד עד כמה עלינו להתרחק מן העיסוק במחלוקות שבין הגדולים. את המלחמה למען תורת אמת נשאיר בידם, הם כבר יודעים כיצד ללחום זה בזה ולעורר מחלוקת בתחילה, ולהיות אוהבים זה לזה בסופה. אך אנו, כתלמידים הצופים מן הצד ומביטים על רבותינו כלפי מעלה, בודאי שנימנע מליבוי המחלוקת וכל שכן מכל הבעת זלזול כל שהוא, ומפגיעה בכבוד התורה.

איננו מבינים את כל חשבונותיהם של רבותינו ולא משיגים דעתם של גדולי עולם אדירי התורה. אין אנו יודעים בודאות מה הניע אותם לנהוג כפי שנהגו במחלוקותיהם, אך בטוחים אנו שכל כוונתם בקדושה וטהרה ומלחמתם היתה לשם שמים.

דור הולך ודור בא, ותמיד האמת לבסוף מתבררת. הצדיקים ענקי התורה נשארים בגדלותם לנצח, סופם להתקיים, אך הסובבים המתערבים במחלוקת באים על דינם, והתורה תובעת את עלבונה... כך היה בכל הדורות, וכך עלינו ללמוד גם לדורנו אנו.

”וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ אֶל תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְכֶּם ...

וְהָאֵמֶת וְהַשְׁלוֹם אֶהְיוּ” [זכריה פרק ח יז-יט]

מהי מחלוקת לשם שמים?

במשנת ר' יהונתן אייבשיץ ור' יעקב עמדין

אמרו חז"ל בפרקי אבות (פרק ה, משנה יז): "איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדתו".

שאל על כך רבנו הרב יהונתן אייבשיץ זצוק"ל (בעת שכהן ברבנות על קהילת אה"י הגדולה): "ומאי השאלה? הרי הרבה מחלוקות יש שהם לשם שמים?" - וכך השיב: "אבל בעוונותינו הרבים כל מחלוקת, תהיה מה שתהיה, היצר הרע מפתה ואומר שהיא לשם שמים ולמצוה גדולה... ושכל הכונה לשם שמים, ושחם וחלילה לומר עליה שהיא שלא לשם שמים, וכהנה דברים רבים. אך אם כן, במה יִנָּדע איפוא האמת אם היא באמת לשם שמים או לא? בזאת יִנָּדע, אם - זולת הדבר שחלקו בו ומתנגדים [בו] זה לזה - המחולקים ובעלי הריב הם אוהבים גמורים בלב ונפש, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים. אבל, אם הם אויבים ונוטרים שנאה זה לזה על ידי מחלוקת, זהו שלא לשם שמים, ויִתְיַצב השטן בתוכם. וזה הסימן מסרו לנו חכמי המשנה, כשאמרו 'כמחלוקת שמאי והלל', שאהבו זה את זה וכיבדו זה את זה הנאהבים ונעימים, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים. אבל 'כמחלוקת קורח ועדתו', שהיו נוטרים איבה ושנאה... זהו שלא לשם שמים. וזהו לאות נאמן בכל מחלוקת להבין אם היא לשם שמים או לאו" (יערות דבש ח"ב דרוש ח').

גם רבנו הריעב"ץ זצוק"ל בספרו 'עץ אבות' על פרקי אבות עמד על המושג "לשם שמים" כשיאר דברי המשנה (ד, י) "כל מחלוקת שהיא לשם שמים - סופה להתקיים". וכך פירש: "לפי שאלו ואלו דברי אלוהים חיים, לכן המחלוקת עצמה תוסיף להתקיים, ותעמוד במקומה לעולם". כלומר, רק אם ללא ספק, משני צידי המחלוקת הם "דברי אלוהים חיים", אז אפשר לומר שזו מחלוקת לשם שמים. ובסיום פירושו על המשניות חתם: "תלמידי חכמים שיש מחלוקת ביניהם, רקיע אפריש ביניהם, ואינם לבטלה חלילה. ותלמידי חכמים אינם זויים משם עד שעושים שלום, שנאמר 'וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך'" (לחם שמים, סוף עוקצין).

אכן, לאור הידיעות שהובאו לעיל, ראויים הדברים למי שאמרם!

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים,

וינוחו על משכבם בשלום.

אגרת השלום

למרן "החפץ חיים" זצוק"ל

נדפס מכת"י קדשו בסוף 'זכור למרים'
וכאן לראשונה - בתוספת מקורות והערות

מחלוקת גדולה היתה בירושלים עיקו"ת
(בשנת תר"פ-תרפ"א) - סביב לשאלה
של ייסוד הרבנות הראשית לישראל.

בחוצות בערו להבות של שנאה, מוֹדְעוֹת
רחוב, מאמרי שטנה בעתונות וכו'.

'החפץ חיים', רבי ישראל מאיר הכהן
זצוק"ל, שהיה הרחק משם בפולין,
הצטער מאד על מצב זה וכינהו "מעשה
שטן".

מתוך שאוהב ישראל גדול היה, ורודף
שלום כאהרון הכהן - כתב 'החפץ חיים'
מכתב פומבי לשני הרבנים אשר סביבם
פרצה המחלוקת, ואל כלל תלמידיהם,
על אף שאת האמת ידע כי רק
התלמידים הם שניהלו את המחלוקת,
ולא הרבנים עצמם.

בגנות המחלוקת ומעלת השלום

למרנן ורבנן רבותינו הגאונים שליט"א ואל כל יראי ה' החרדים
על דבריו.

הנה אמרו חז"ל (יומא עה.) דאגה בלב איש ישיחנה (משלי יב, כה),
אמרי לה מדעתו ואמרי לה לאחרים. והנה דאגתי להסיחה מדעתי אי
אפשר כל זמן שאדם עודו בחיים, כאשר יבואר לקמיה. ולהשיחנה
לאחרים גם זה נסיתי, ודברתי עם כמה אנשים וקראתי ואין עונה. על
כן אמרתי להביע צערי ויגוני לעיני כל ישראל ובודאי ימצאו אנשים
שיכנסו דברי באזניהם ואשיח וירווח לי.

צר לי מאוד מן התורה ומצותיה שהיא עלובה מאוד בזמננו זה
וירדה מכבודה עשר מעלות אחורנית. (כידוע שהיו בכל עיר ועיר חב"ד ש"ס
ומשניות וחברת חיי אדם ועין יעקב, ועתה מצויות כמה עשרות עיירות שאין בהם תלמיד
חכם אחד מלבד הרב).

ושנית, **צר לי מאוד ממה שנתרבה המחלוקת בישראל**, והוא מה
שנתחדש מדי יום ויום צדדים וצידי צדדים, והכל בפרהסיא על ידי
שמדפיסים גליונות הרבה **לכל צד ומשלחים לכל פינה ופינה**, זה פונה
ומרבה חתימות לצד שלו ומבזה לצד שכנגדו וזה להיפך (וראיתי לאחד

³ דבריו בסוף האגרת "ואין לא יחרד לב כל איש ישראל לראות ... ועד כמה החיוב גדול
על מי שיש בידו למחות ...". ונראה שכוונת רבנו לומר כאן כי מחמת חומרת ענין
המחלוקת, כפי שעוד יבאר להלן, אין האדם יכול להשאר אדיש לנוכח התופעה.

⁴ נמנה כאן בעז"ה בקצרה חלק ממה שכתב רבנו ב"שמירת הלשון" כשבא "לבאר גודל
הקלקול של מחלוקת" (שער הזכירה, טו): בעל המחלוקת מביא צרות ומיתת על בניו, ונקרא רשע
- ומה גדולה הבושה שלו כשגורם זה לעצמו. השטן מתגרה בבעלי מחלוקת, היא מביאה
כליה לעולם, והקב"ה לא מוותר לבעלי מחלוקת ומכה אותם מכה גדולה ונעשים כלי
משחית אלו לאלו, והמחלוקת מביאה לידי סכנת נפשות ולידי מלקות ומיתת. רחמנא-
ליצלן.

שכותב 'כל המרבה בחתימות הרי זה משובח', ואני אומר, שכל המרבה הוא מרבה מחלוקת (בישראל). הכלל, נעשתה כל הגולה כמדורה של אש, שאין לך יום שאינו מגיע לידי נגד רצוני, עיתונים וגליונות מכל צד ששופך בוז על צד שכנגדו, ומאוד מאוד צר לי שגם על ארצנו הקדושה⁵ הצליח מעשה שטן, וגם היא נפלה ברשת המחלוקת, ולא אדע מי התיר להם עון לשון הרע ועון מחלוקת שהוא עון גדול ונורא.

ומה שכל אחד חושב שעם צדו היא האמת ורק הצד שכנגדו הוא הגורם למחלוקת ועל ראשו תלוי האשם, אבל לו, לא יגיע שום עונש, טעות גדולה⁶ היא, דאפילו אם תהיה האמת עם צדו מכל מקום בכל

⁵ הענין שבארץ-ישראל יש להיזהר עוד יותר מלהתערב במחלוקת, קיבל הדגשה במכתב דומה שכתב רבנו לאחר זמן אל רבה הראשי של ארץ-ישראל דאן, מתוך צערו על ביזוי כבוד התורה וכבוד ארץ ישראל ת"ו [נמוא באגרות הראי"ה ח"ד, נספחות. עמ' רסן] : בעז"ה יום ד' שלח תרפ"ג לפ"ק

אל כבוד הרב הגאון הגדול וכו' וכו'
בקש"ת מו"ה אברהם יצחק הכהן קוק נ"י

...והנה יש לי צער גדול אמרתי אשיחה ויירח לי, והוא מענין המחלוקת שנתהווה בארץ-ישראל, ארץ ישראל מקודשת אצל כלל ישראל וכאשר נשמע ששם יש מחלוקת, ובפרט בין גדולי ישראל מתחלל שם שמים על ידי זה מאוד, ואין מן הצורך להאריך בדבר העון הגדול הזה, כדאיתא ביומא דף פ"ז. ורבינו אליעזר ממייץ בספר יראים שלו כשמגיע ללאו זה אומר, מקרא זה נוקב ויורד עד התהום, עיי"ש שמאריך בזה מאוד. וגם חז"ל אמרו אין מקיפין בחילול השם... ועל כן ידיד נפשי מאז ומקדם, התחזקו והתחזקו לרדוף אחרי השלום למען כבוד ד' ותורתו, ולמען כבוד ארץ ישראל שלא תתבזה בעיני כל העולם. ובזכות זה יאריך הקב"ה ימיכם, כדאיתא ברה"ה דף י"ח שאמר הקב"ה לפמליא של מעלה אודות רב הונה בריה דרב יהושע הואיל ולא מוקים במיליה לא תוקמו בהדיה. ותזכו לכל טוב בזה ובבא כחפצכם וכחפץ ידידכם מאז

הצעיר שבכהונה
ישראל מאיר הכהן

⁶ בספר "יד קטנה" על הרמב"ם (הלכות דעות פרק י אות מו) כתב: הבנתי ולמדתי מדברי רבותינו שאפילו שאמרו כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים - אל יעלה על דעתך אשר בדברי תורה או באיזה דבר שהוא לשם שמים הותרה המחלוקת עם חברו חלילה וחלילה. והנה אבאר זה הענין על בוריו, אמרו רבותינו בעניין מחלוקת קרח שפיקח גדול היה, מה ראה לשטות זו? אלא עינו הטעתו... והנה אחר שהיה גדול הדור כל כך והיה רואה וצופה ברוח הקודש, ודאי לא יתכן לחשוב על איש כזה שהיה מתחיל ונכנס במחלוקת עם גדולי קדושי וחסידיו ה' כמשה ואהרן כמו מחלוקת שבין הרשעים הבורים והטיפשים. אלא על כורחינו צריכים לומר אשר לבבו הטעה לעצמו לומר לנפשו אשר כל עיקר מחלוקתו היא

מחלוקת מצויה שמתגברת מידת הניצחון, ושם נעשים כל המעשים למישור דעל ידי הכעס והניצחון לא יוכל לצאת בוודאי דבר מתוקן כהוגן, ומה נעשה כי יפקדנו אלוהים.

ועוד עולה על כולנה מה שנתרבה עון חילול השם על ידי זה מאור, ומי יודע מה יהיה ח"ו הסוף מזה. הלא ידוע מה שאמרו חז"ל (אבות ד, ד) אחד שוגג ואחד מזיד בחילול ה', ואין מקיפין בחילול ה'. והנה ידוע לכל מה שאירע בימי התנא ר' עקיבא, שהיו לו כ"ד אלף תלמידים, והיה אז דבר רחמנא ליצולן, ומתו כל הכ"ד אלף והיה העולם שמם מן התורה, עד שבא ר' עקיבא אצל רבותינו שבדרום, ומצא שם חמשה וְשָׁנָא להן, ואלו הן: ר' מאיר, ר' יהודה, ר' יוסי, ר' שמעון ור' אלעזר בן שמוע (יבמות סב). ועל זה נוהגים אבילות כל ישראל בכל שנה מפסח עד עצרת, כידוע (אור"ח סימן תצג). ואיתא בגמרא שעונם היה על שלא נהגו כבוד זה לזה.

לשם שמים. וכבר היה נראה לו אשר עניין מחלוקתו היא על דבר כבוד ה' על כבוד כללות ישראל ולפיכך היה חש ומקנא קנאת ה' צבאות...

⁷ כלומר, שכשארם במציאות של מחלוקת, היצר הרע מראה לו התרים רבים לדבר לשון הרע ורכילות, הלבנת פנים וכד' ומורו היצר לחשוב שעל אנשים כאלו אסור לרחם ומצוה לרודפם (הסבר רבנו ב"שמירת הלשון" שער הזכירה פרק טז). וכעין זה כתב בעל ה"בני יששכר" (סור מרע ועשה טוב, דף לט): "...זה פוסל שיטתו של זה וזה פוסל שיטתו של זה והיצר מסית לכל אחד שעושה כן לשם שמים, ושבוה עושה נחת רוח ליצר... אבל האנשים האלו בעונותינו הרבים הם רחוקים מתשובה בחשבם שעושים בזה מצוה...".

⁸ מלבד חילול שם-שמים שיש מעצם העובדה שעם ה' הנבחר מחולק ומפולג, עוד מתרבה חילול ה' על-ידי תוצאת המחלוקת, כדברי הספר "חרדים" (פרק ז): "ולכן נתארך גלותנו על עון המחלוקת ושנאת חנם שהוא בינינו שעדיין לא היטחנו ממנו, שכל העולמות קשורים זה בזה, והראות הפירוד בעולם התחתון גורם דוגמת פירוד בשלושה העולמות (אצילות, בריאה, יצירה) אשר עליו, ואין לך ע"ז גדולה מזו" עכ"ל. ויותר מכך יש חילול ה' וביזוי שמו כאשר מתבזים חכמי תורה מתוך המחלוקת, כמו שפסק הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה, פרק ו) "עון גדול הוא לבזות את החכמים... וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא והרי זה בכלל 'כי דבר ה' בזה'".

ובכלל זה גם חילול התורה הקדושה היוצא מן מחלוקת כאלו, כמאמר חז"ל (ירושלמי, א) שדברי תורה מתבזין בפני עם הארץ, בשעה שבעליהן מבזין אותן נכאשר חולקים ומבזים זה את זה. וכדברי רבנו להלן.

ועתה נתבונן נא, דהלא רק אונאת דברים⁹ הוא, והוא רק לא בעלמא ואין חייב על זה מיתה בידי שמים, ולמה מת? אלא שעל ידי זה נסבב חילול ה' גדול בעולם שתלמידי חכמים רבים זה עם זה ומבזים התורה ומצותיה לעין כל¹⁰.

ועל זה אני אומר, מורי ורבותי, למה לא נירא מארזי הלבנון, קדושי עליון, שבודאי היה לכל אחד תירוץ בפני עצמו שאין בו אשם, ועיקר האשם על חבירו ולא עליו, ואפילו הכי אנו רואין שתורתן וקדושתן לא הגינו עליהן ושלטה מידת הדין בכולן.

והיו יודעין כולם, שאפילו הדין עם האחד בכל דבר, וחבירו נענש על ידו, לבסוף הוא נענש גם כן, וכדאיתא בגמרא (סנהדרין צה). שאמר לו הקב"ה לדוד המלך ע"ה עד מתי יהיה העון הזה טמון בידך, על ידך נהרגו שאול ושלשת בניו, על ידך נהרגו נוב עיר הכהנים ונטרד דואג האדומי. והגם ששאול וכן דואג היו רודפים אותו כידוע, ומה היה עליו לעשות, בכל זאת איתא שקיבל עליו יסורין¹¹.

⁹ כלומר ש"רק" בדיבור חטאו תלמידי ר' עקיבא, ולא עשו איזה נזק ממשי או ממוני לזולת. ובדיבור שלהם עברו "רק" על לאו בעלמא של "לא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז), ולא מצינו, לכאורה, עונש מיתה על כך.

¹⁰ וכן הוא בתנא רבי אליהו רבה (פרשה יח, הובא ביצפח החיים): "כל העושה מחלוקת על תלמידי חכמים, כאילו עושה [מריבה] על מי שאמר והיה העולם". ובספר חסידים (פסקא רט): "לא יתבזו התלמידי-חכמים [בעיני בני הדור] אלא אם כן יבזו זה לזה תחילה". וראה לעיל הערה 8.

¹¹ כן כתב רבנו באגרתו לראי"ה קוק זצ"ל הנזכרת לעיל (הערה 5): "ואפילו אנשים קדושי עליון שמתברר אצלם שהדין עמהם, וגם הקב"ה תובע עבור עלבונם מזהצד שכנגדם, אפילו הכי לבסוף נתבעים גם מאתם, כמו שמצינו שהיה שאול רודף את דוד בחנם ורדף עמו לחייו, ואפילו הכי לבסוף א"ל הקב"ה לדוד עד מתי יהיה העון הזה טמון בידך על ידך נטרד דואג האדומי, על ידך נהרג שאול ושלשת בניו, והוצרך לקבל עליו יסורין לא עליכם כמו שאמרו חז"ל...". כלומר, אפילו אם צד אחד במחלוקת הוא צדיק גמור והדין עימו וכל האשמה על הצד השני, כיון שבסופו של דבר הצד הטועה בא על ענשו, גם הצד הצודק נענש כי העונש של חברו כביכול התגלגל על ידי שאותו "צודק" התווכח עימו. ואמנם יעויין שם במכתב התשובה מהראי"ה זצ"ל שהעיר כי "כבר כתבו הפוסקים דאפילו כה"ג דעובדא דדוד צריך לומר שהוא באופן שיש קצת פשיעה ושגגה אבל באונס גמור מאי אית לן למעבד, רק למיבעי רחמין מאדון השל"ו ב"ה, להכניס רוח חן ותחנונים, ואהבה ואחזה ושל"ו ורעות בלב כל שאר עמו, ובלב כל יושבי ציון המקודשת בקדושת אדון עולמים ברוך-הוא עדי עד".

וראיתי לאחד ששמח שמצא עלילה לבזות את חבירו, ופרסם את זה בגליון, אוי ואבוי לשמחה כזו¹², הלא הכתוב אומר: "ולא עצר כח ירבעם עוד בימי אֶבְיָהוּ ויגפהו ה' וימת" (דברי הימים ב, יג כ), ואמרו חז"ל (בראשית רבה, סה כ) והובא ברש"י: אתה סבור ויגפהו ה' לירבעם, לא, אלא ויגפהו ה' לֶאֱבִיָּה מִפְּנֵי שְׁחִיסָד (=ביזה וחרף) את ירבעם יותר מדאי. ומוזה נוכל לקחת מוסר, אם על כבודו של ירבעם¹³ הקפיד הכתוב קל וחומר על אנשים צדיקים וישרים שהקב"ה יקפיד על כבודם.

ומלבד כל אלה, הלא ידוע מה דאיתא בקידושין (מ:): דהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה וכו', ובשביל חטא יחידי שעשה זה איבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה. והנה הלא אנו רואין מזה שאפילו איש אחד בחטא אחד יכול להכריע עצמו וכל העולם לכף חובה חלילה, וכל שכן כאשר היצר הרע מתגבר להחטיא כמה אלפים מישראל בעון לשון הרע ומחלוקת וחילול ה', מי יודע מה יוכל להוליד מזה, ה' ירחם.

ובפרט על זמננו זה שנתרבו צרות על ישראל לאין שיעור, וכמעט נתקיימו כל הסימנים שנאמרו בגמרא בחלק (סנהדרין צו. - צז:): ובסוף סוטה (פרק ט, משנה טו) בעקבא דמשיחא וכו', וקרוב הדבר מאוד שזמננו הוא עקבא דמשיחא, והיה ראוי לכל אחד להתחזק בתורה ומעשים טובים, ולהרבות שלום בישראל כדי שתכריע הכף של זכות. ואיך [לא] יחרד לב כל איש ישראל לראות שדוקא בזמן כזה מצליח מעשה שטן להרבות קטטות ומריבות בכמה עיירות בישראל, ועל ידי זה נתחלל שם שמים מאוד. ועד כמה החיוב גדול על מי שיש בידו למחות שלא להניח

¹² דברים חריפים בנוגע לכך מובאים בשם ה'נעם אלימלך' "מי שקורא כתבי פלסתר ואגרות מכוערים על הצדיקים - מי שמסתכל בו ושמח בו לא יזכה בנחמת ציון ושמחת לויתן ובחופת הצדיקים" (אוצר הידיעות ח"ב רסט).

¹³ במסכת אבות (ה, יח) "ירבעם חטא והחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו" ו"אין מספיקין בידו לעשות תשובה". וביומא (פז:) מבואר שנידון לגיהנום. ומעיר רבנו שלמרות כל החסרונות האלו, חס הקב"ה על כבוד התורה שעוד היתה בו... והדברים ק"ו לכל מחלוקת על תלמיד חכם.

על כל פנים להדפיס כתבי פלסטר אחד על חבירו, שעון פלילי הוא למאור.

ועל כן אחי ורעי, חוסו נא על עצמכם ועל כלל ישראל, וכל אחד במקומו יראה לכבות את אש המחלוקת כדי שלא יהא שמו הגדול מחולל עוד, ויתאמץ להרבות שלום במקומו, ובזכות זה נזכה לשמוע קול מבשר שלום בעולם.

הצעיר שבכהונה, הכותב בלב נשבר.

ישראל מאיר הכהן

בעל המחבר ספר חפץ חיים ומשנה ברורה.

¹⁴ בספר 'מעלת המידות' שהעתיקו רבנו ב'שמירת הלשון' (שער הזכירה פרק יא) האריך במעלת השלום וביאר את מדרש חז"ל על הפסוק (תהילים לד, טו) "בקש שלום ורדפהו" - "בקשהו" במקומך "ורדפהו" במקומות אחרים, "בקשהו ורדפהו" בגופך ובממונך, לעצמך ולאחרים. "בקשהו" היום "ורדפהו" למחר. ואל יתייאש האדם בדעתו לחשוב שלא יוכל להשלים (=לעשות שלום), אלא רדוף אחר השלום עד שתגיעהו. ואיזהו רדיפת שלום? כך אמרו חז"ל: זה המדבר שלום בשעת המחלוקת, ומבטל כבודו מפני הרבים... והמבטל עסקיו... (עיי"ש).

ליקוטים:

שִׁנְאוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּחְלֻקָּה

36.....וַאֲהָבוּ אֶת הַשְּׁלוֹם

לִקְט מִקְּדוּרוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת קִצְרִים
בְּגִנּוֹת הַמַּחְלֻקָּה וּשְׂבַח הַשְּׁלוֹם.

40.....לְכַבּוֹדָהּ שֶׁל תּוֹרָה

לִקְט מִקְּדוּרוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת קִצְרִים
בְּחֻמְרוֹת הַמַּחְלֻקָּה וּבִיזוּי כָּל-שֶׁהוּא לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים.

44.....לְשֵׁם שָׁמַיִם

לִקְט מִקְּדוּרוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת קִצְרִים
לְבִרְרוֹר שׁוֹרֵשׁ הַמַּחְלֻקָּה וְאִיזוֹ הִיא מַחְלֻקַּת לְשֵׁם שָׁמַיִם.

49.....מִזְרָא רַבֵּךְ כַּמִּזְרָא שָׁמַיִם

לִקְט מִקְּדוּרוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת קִצְרִים
בְּחִיּוֹב הַתַּלְמִיד בְּכַבּוֹד רַבּוֹ.

50.....אֲשֶׁרֵי הַמַּכְבֵּד בְּעִלֵּי תּוֹרָה

לִקְט מִקְּדוּרוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת קִצְרִים
בְּחִיּוֹב וּמַעֲלַת כִּיבוֹד בְּנֵי תּוֹרָה וְלֹמְדֶיהָ.

שְׁנָאוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּחְלֻקָּה וְאַהֲבָה אֶת הַשְּׁלוֹם

במסכת דרך ארץ זוטא (פרק השלום הלכה ה):

גדול הוא השלום, שבכל המסעות כתיב "ויסעו ויחנו" (כלומר-) נוסעין במחלוקת וחנוין במחלוקת, ובזמן שבאו לסיני חנו חנייה אחת (כלומר היו מאוחדים בלא מחלוקת כלל). שנאמר: "ויחן שם ישראל" (כאיש אחד), אמר הקב"ה: הואיל ושְׁנָאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּחְלֻקָּה וְאַהֲבָה אֶת הַשְּׁלוֹם ונעשו חנייה אחת, עכשי אתן להם את תורתִי. אדניה לא נהרג אלא בשביל שהיה בעל מחלוקת.

במסכת דרך ארץ (פרק ז הלכה לז):

ר' אלעזר הקפר אומר: אָהֲבוּ אֶת הַשְּׁלוֹם, וְשְׁנָאוּ אֶת הַמַּחְלֻקָּה. גדול השלום, שאפילו בשעה שישראל עובדין עבודה זרה ויש שלום ביניהם, אומר הקדוש ברוך הוא אין רצוני ליגע בהן, שנאמר (הושע ד, יז) חבור עצבים אפרים הנח לו. אבל בדבר מחלוקת מהו אומר, חלק לבם עתה יאשמו (שם י, ב) - הא, גדול השלום, ושנואה המחלוקת.

כיצד? - עיר שיש בה מחלוקת, סופה ליחרב, ואמרו חכמים מחלוקת בעיר, שפיכות דמים. בית הכנסת שיש בה מחלוקת, סופה ליחרב. בית שיש בו מחלוקת, סופו ליחרב, ואמרו חכמים מחלוקת בבית, זימה.

שני בתי דינין והם בעיר אחת, וביניהם מחלוקת, סופן למות, ואמרו חכמים מחלוקת בבית דין, חורבן העולם.

במסכת בבא בתרא (קמז):

ת"ר: שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו (והראשון שבהם-) אל תהיו במחלוקת!

במסכת סנהדרין (ק):

ויקם משה וילך אל דתן ואבירים (במדבר טז), אמר ריש לקיש: מכאן שאין מחזיקין במחלוקת (שמחל על כבודו והלך בעצמו לבטל מחלוקת. רש"י), דאמר רב: כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר (במדבר יז) ולא יהיה כקרח וכעדתו. רב אשי אמר: ראוי ליצטרע, כתיב הכא ביד משה לו, וכתיב התם (שמות ד) ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך.

במסכת אבות דרבי נתן (פרק כט):

רבי יצחק בן פנחס היה אומר: הוי זהיר בשאילת שלום בין אדם לחבירו, ואל תבוא לבין המחלוקת ואל תשתדל לראותו. (מפרשים: אל תיכנס לתוך המחלוקת, ואף השתדל שלא לראותה).

כתלמוד ירושלמי ברכות (פ"ט ה"ב)

אליהו ז"ל שאל מפני מה באין זועות לעולם? ... ורבנן אמרי מפני המחלוקת.

כתלמוד ירושלמי פסחים (פ"ד ה"א)

אמר ר' מנא אנא שמעית מר' יודן ומן כל רבנן: מפני מה נוהגין בבית דין שלמטן בכבוד (פירוש- מפני מה החכמים הגדולים נוהגים בכבוד כלפי בית הדין הקטן מהן)? שלא ירבו המחלוקת בישראל (שאם כל אחד יאמר אני גדול מבית-דין פלוני, נמצא בטל כבוד התורה והמחלוקת מתרבה. מפרשים).

כתב הרמב"ם בשו"ת פאר הדור (סי' קנא):

חייבים כל בית ישראל הנקראים בשם יעקב, המחזיקים בדת משה רבנו ע"ה, להיות כל עדה וקהל מישראל אגודה אחת, ולא תהיה ביניהם מחלוקת בשום דבר בעולם. ואתם, חכמים ונבונים, ויודעים מהו עונש המחלוקת, וכמה רעות גורמת.

בשו"ת התשב"ץ כתב אל קהילה אחת שהחלה במחלוקת (חלק ג סימן רכז):

הלא ידעתם כי סבת החורבן הקהילה הקדומה אשר היתה במקומכם היתה מפני המחלוקת עד אשר פגעה מדת הדין בהם והשליכתם אל ארץ אחרת כיום הזה. מתהלכים מגוי לגוי וממלכה אל

עם אחר ואין מקבץ לנווד... זאת הארץ אוכלת יושביה היא ולא תוכל להכיל בעלי המחלוקת ותקיא אותם כאשר קאה את הקהל אשר לפנינו... ואין ה' בקרבכם על הדבר הזה ואיננו שומע בקולכם ולא מקבל תפילתכם כי אין בישורון מלכו של עולם כי אם בהתאסף ראשי עם יחד.

ואם אתם חברים מקשיבים זה לזה [רק אז] אומרת שכינה השמיעני. ואם אין, ברח לך דודי ותשוב השכינה למקומה ואתם בהסתר פנים כצאן אשר אין להם רועה אשר בא ארי ודורס וזאב וטורף ואין מציל מידם...

וכעבור זמן הוסיף התשב"ץ בכתב ידו בסיום האגרת הזו הערה קצרה:
אחר שכתבתי זה לא שמעו לקולי. ותוך ימים מועטים פגעה בהם מדת הדין ונשתמדו כולם בשביל המחלוקת ואני את נפשי הצלתי.

וכתב ספר "חרדים" (פרק ז):

ואם ח"ו ימצא מחלוקת ופירוד ביניהם לא ישרה [ה' יתברך] בתוכם... כמו שאמרו חז"ל (תנחומא, צו ס"ק ז) "גדול השלום שאפילו ישראל עצמם עושין ע"ו ועושין חבורה אחת אין מדת הדין נוגעת בהם שנאמר 'חבור עצבים אפרים הנח לו' (הושע ד, יז).

כשישראל בשלום אין שום עוון יכול לגרום סילוק שכינתו מעליהם כמובא (ויק"ר כו): 'מצינו תינוקות בימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא והיו יודעים לדרוש את התורה מ"ט פנים טמא מ"ט פנים טהור □ אחר כל השבח הזה יוצאין למלחמה ונופלים?! - על ידי שהיו בהם דלטורין (מספרי לשון הרע)... אבל דורו של אחאב כולם עובדי עבודה-זרה היו ועל ידי שלא היו בהן דלטורין היו יוצאים למלחמה ומנצחים'.

ולכן נתארך גלותנו על עוון המחלוקת ושנאת חנם שהוא בינינו שעדיין לא היטהרנו ממנו, שכל העולמות קשורים זה בזה, והראות הפירוד בעולם התחתון גורם דוגמת פירוד בשלושה העולמות (אצילות, בריאה, יצירה) אשר עליו, ואין לך ע"ז גדולה מזו.

ולכן אמרו ביבמות (צו): שפעם אחת היה מחלוקת בבית הכנסת של טבריה וקם אחד ואמר שבעבור אותו עוון יהיה אותו בית הכנסת בית עבודה-זרה, וכך היה....

סיפרו על מרן הקהילות יעקב הסטייפלר זצוק"ל (בספר 'קריאה בקריה' ח"א עמ' שיח) :

פעם בא מגיד שיעור מאחת הישיבות בירושלים עיה"ק ת"ו, להתייעץ עם **מרן הקהילות יעקב זצוק"ל** מה לעשות בנוגע למחלוקת שפרצה בישיבתו. הרב הורה חד משמעית - לעזוב את הישיבה. וכששאל הלה, מה עם הפרנסה? השיב מרן הסטייפלר "במקום שמתוללת שריפה לא עושים חשבונות אלא בורחים החוצה!".

מסופר על הגאון **רבי משה פיינשטיין זצוק"ל** (קובץ 'קול תורה' לזכרו עמ' עב) :

בני קהילה אחת רצו להביא כמה אברכים כדי לחזק את רמת היהדות בעירם, אך ראה הגר"מ **פיינשטיין זצוק"ל** שאם יגיעו לשם תצמח מחלוקת עם ראש הישיבה ששם, ואמר להם "ממחלוקת יש לברוח כמו מאש!". ומשטענו - והלא תרד העיר לטמיון, השיב "כמה שהמצב גרוע כעת, מצב של מחלוקת גרוע פי כמה מזה".

לכבודה של תורה

במסכת שבת (ק"ט):

אמר ר' יהודה: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שבזו בה תלמידי חכמים, שנאמר (דבה"י ב'לו) 'וַיְהִי מִלְעָבִים בְּמִלְאֵי הָאֱלֹקִים וּבְזוּזִים דְּבָרָיו וּמִתְעַתְּעִים בְּנִבְאָיו עַד עֲלֹת חֲמַת ה' בְּעָמוֹ, עַד לֵאמֹן מִרְפָּא'. מאי 'עד לאין מרפא' אמר רב יהודה אמר רב כל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכתו.

כרמב"ם (הלכות תלמוד-תורה פ"ו):

עון גדול הוא לבזות את החכמים... וכן זה שאמרה תורה 'אם בחוקותי תמאסו'- מלמדי חוקותי תמאסו. וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא והרי זה בכלל 'כי דבר ה' בזה'.

וכן פסק **מרן השו"ע** בהלכות כבוד תלמידי חכמים (יו"ד רמג, ו-ט):

עון גדול הוא לבזות תלמידי חכמים או לשנאותן, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא, והוא בכלל: כי דבר ה' בזה (במדבר טו, לא).

מי שהעידו עליו שביזה תלמיד-חכם, אפילו בדברים (אפילו שלא בפניו), בית דין מנדין אותו...

אם חירפודו [את הת"ח] בפרהסיא, אסור לו למחול על כבודו, אלא נוקם ונוטר הדבר כנחש, עד שיבקש ממנו מחילה ויסלח לו.

(והוסיף הרמ"א) אף אם התחיל החכם קצת [במריבה], אין רשות לכל אדם להחציף נגדו לענות לו בעזות.

כתנא דבי אליהו רבה (פרשה יח. הובא ב'נפש החיים' פרקים, פ"ג):

כל העושה מחלוקת על תלמידי חכמים, כאילו עושה [מריבה] על מי שאמר והיה העולם.

באבות דרבי נתן (סוף פרק כט) :

איסי בן יהודה אמר מפני מה תלמידי-חכמים מתים בלא זמנם
כו' מפני שהן בוזין בעצמן (=זה את זה).

האדמו"ר מקאמרנא זצוק"ל כתב בספרו 'נוצר חסד' על **מסכת אבות** (פ"ב מ"י) :

"הוי זהיר בגחלתן..." ויש תלמידים קטנים, נחשים, מהרהרים
אחר הצדיק וכו' וכמה וכמה נאבדו מהעולם-הזה ומן העולם-הבא על
ידי זה, ומתו בקצרות שנים, עיני ראו ולא זר.

מרן החיד"א ז"ל כתב ב"שם הגדולים" (מערכת ספרים ה, נה) :

פעם אחת היו יושבים תלמידי חכמים ולומדים ונמשכו הדברים
עד שאחד מבני החבורה דיבר קצת שלא כהוגן על הספר "היכל קדוש"
ותיכף נתנמנם והענישוהו בחלום על דבריו כו' ולכן הירא לנפשו יזהר
לכלכל דבריו ביום הלחמו מלחמתה של תורה ויזהר בכתובתו שלא
יזכה בגחלתן של המחברים שלפניו. ע"ש.

בשם **ה'נעם אלימלך'** זצוק"ל (הובא באוצר הידיעות ח"ב רסט) :

מי שקורא כתבי פלסתר ואגרות מכוערים על הצדיקים "מי
שמסתכל בו ושמח בו לא יזכה בנחמת ציון ושמחת לויתן ובחופת
הצדיקים".

בספר **'דרכי החיים'** מובא (ח"ב עמ' שג) :

על ת"ח פלוני שהיה מעורב במחלוקת וגרם פגיעה רבה בכבוד
זולתו אמר **הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ** שליט"א: "לכאורה הרי
הוא תלמיד-חכם גדול וכל ימיו בעמלה של תורה ואם כן צודק הוא
במעשיו, אך אין זה נכון. מי שלומד מוסר ומתקן מידותיו, זוכה שעמלו
בתורה מגדלו ומרוממו לעלות במעלות הרוחניות. אך מי שאינו לומד
מוסר ולא עמל לתקן מידותיו, התורה גם כן מגדלת אותו לצד מטה
רחמנא ליצלן..."

האדמו"ר מצאנו ה'דברי חיים' ה'לברשטאם' זצוק"ל כתב (שו"ת הנוספות סי' טז-יז):

אנשים המהתלים ומשחקים במי שאינו נוטה אחר רבם שבחרו בו, כי שגור בפיהם שאין קדוש רק רבם ואת שארי צדיקי הדור מחפרים ומקללים - באמת אין זה דרך 'חסידות' אלא דרך 'אפיקורסות', ובאמת האנשים האלה חסרו דעת ושכל ולבב אנוש אין להם כידוע...

שמעתי עתה כי הריב הולך ומתגבר, אמרתי ליקח עת ולדבר עמכם תוכחת:

ידידי, אין מלאמתם לבבכם לבזות השם הגדול ב"ה וברוך שמו, הלא ידוע (ברכות ח.) כי אין להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה, וזה נקרא דירתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וזה ששונה הוא בונה הבית הזה, ואין ירים מי [את] ידו לנתוץ הבית הזה ולהכות ולבזות הבונים? וכי ינקה העושה כזאת! ואם כי יאריך [השי"ת] אפו אפילו לרשעים, סוף סוף לא יצא נקי... והלומד בד' אמות של הלכה נקרא בונה בית ד', והמבזהו פוגם בכבוד המלך.

ואפילו רשע הלומד תורה תורתו אינה נמאסת. ראו מהמעשה שאירע לרבינו הקדוש (חגיגה טו.)... ירא ד' ועוסק בתורה בשקידה ומשכיל בחכמה, הקב"ה מקפיד על בזיונו. ולכן אתפלא איך הרעותם מעשיכם לבזות ולהחרים איש אשר נקרא שמו של הקב"ה עליו. ... ועל ידי זה בעוונותינו הרבים ישראל לבז, כמו שאיתא בגמרא (שבת קיט:) המבזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו כמו שנאמר (דב"י ב' לו, טז) ויהיו מלעיבים במלאכי אלקים וגו', ואמרו לא חרבה ירושלים אלא על שביזו בה תלמידי חכמים שנאמר ויהיו מלעיבים וגו' עד עלות חמת ד' לאין מרפא.

ולכן אחי... לא את התלמיד חכם אתם מבזים, כי המרגלית בכל מקום שהיא מרגלית, ורק (=אלא) תבזו את קדוש ישראל, ועל מי תרימו ראש?, ודעו אשר יקרה לכם והיזהרו בנפשותיכם, וד"ל...

ואם כי ידעתי שיבזו (את דברי אלו) ברחובות ובשווקים ונערים ונשים ועמי הארץ התל יהתלו בבית מְשִׁתֵּיהֶם, עם כל זה לא מנעתי מלדבר עמכם כי אולי אחד מכם ישמע לדברי ויהיה די, כי הצלתי נפש מישראל, ועתה אם שמוע תשמעו והחדל יחדול. דברי חפץ שלומם וטובתם.

הק' חיים ה'לברשטאם

בספר על הרב משה פיינשטיין זצ"ל (מאת ר"ש פינקלמן ור"נ שרמן, עמ' 121):

פעם היה רבי משה פיינשטיין עד שמיעה להערה פוגעת בכבודו של תלמיד חכם מסוים. הליכותיו השלמות תדיר של רבי משה השתנו לפתע בתכלית השינוי. הוא היישיר מבטו אל הדובר ואמר לו בבעס עצור: "אני מוכן להעיד שבשל דיבורים כאלו, האומרן פסול לעדות".

במסכת כלה רבתי (פרק ג, ע"פ ביאור הגר"ח קניבסקי שליט"א):

המדבר בגנותם של התורה או של תלמידי חכמים אין לו חלק לעולם הבא.

בספר 'טובך יביעו' הובא בשם מרן הגר"ש אלישיב שליט"א (ח"ב עמ' קנב):

בשל מה כל הצרות והייסורים הנוראים שיש בדורנו ? מפני ביזוי תלמידי חכמים. והקב"ה אינו סובל זאת !

הגר"ע יוסף שליט"א כתב (הקדמה לשו"ת יחווה דעת ח"ד):

הוזהרנו מפי ספרים ומפי סופרים לישא וליתן באמונה ובענוה, ולכלכל דברינו במשפט, ולא בלשון מדברת גדולות ח"ו... והגר"ח מוולוז'ין בספרו רוח חיים (בפ"א דאבות מ"ד) כתב גם כן, שאף על פי שניתן לנו רשות ללחום במלחמתה של תורה, עם כל זה יזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב, אך בענוה יתרה וכו'. ע"ש. ועל פי זה יש לפרש הפסוק: כִּי תֵשֶׁב לְלַחֹם אֶת מוֹשֵׁל, בֵּין תִּבִּין אֶת-אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ, וְשִׁמְתָּ סִכִּין בְּלַעַךְ אִם בְּעַל נַפֶּשׁ אֶתָּה (משלי כג).

באוצרות הראי"ה להר"מ צוריאלי שליט"א (חלק א, תולדות הרב יח.):

יש משומרי המצוות שמחמירים בהרבה חלקי תורה, ובכל זאת מרבים במחלוקת נגד רבנים מסוימים. להם ראוי לומר את דברי הראי"ה קוק זצ"ל לאלו שחלקו עליו בענין "שמן שומשמן" בפסח: "ובדורנו זה שכבוד התורה הושפל עד עפר... ואם אנחנו בני תורה לא נהיה זהירים וזריזים להראות תמיד כבוד וחיבה להעוסקים בתורה ועמלים עליה, מי יחוש חוץ ממנו?" (שו"ת אורח משפט, דף קכד).

ובאמת, הראשונים כבר התריעו על כך: "ולא יתבזו ת"ח [בעיני בני הדור] אלא אם כן יבזו זה לזה תחילה" (ספר חסידים, רט).

وهוא מאמר חז"ל: "דברי תורה מתבזין בפני עם הארץ, בשעה שבעליהן מבזין אותן" (רות רבה, א).

לשם שמים

האדמו"ר ר' ישראל מרוז'ין זצוק"ל אמר (עירין קדישין תניינא) :

כשרואים החסידים שרבי אחד מחולק עם חברו, הרי נוהגים גם הם מחלוקת אלה עם אלה. אבל באמת רשאים רק הצדיקים לבוא במחלוקת, כי אצלם בלבד היא מחלוקת לשם שמים... ולכן אמרו חז"ל (אבדר"נ מו) איזוהי מחלוקת שהיא לשם שמים? "זו מחלוקת שמאי וההלל". לא נאמר בית שמאי ובית הלל, כי רק בין הרבנים המורים יש מחלוקת לשם שמים, ולא בין התלמידים...

בעל ה"בני יששכר" ר' צבי אלימלך מדינוב זצוק"ל העיר ("סור מרע ועשה טוב", דף לט) :

ידעי רבנן להאי מלתא ועברי עלה (=יודעים רבנן דבר זה ואף על-פי כן עוברים עליו) - וזאת הצמיחה בדורותינו מה שהצמיחה, הן בעינינו הגוף הן בעיני הנפש, שאין לנו הלכה ברורה הליכות עולם לעבודתו ית' - כי זה פוסל שיטתו של זה וזה פוסל שיטתו של זה והיצר מסית לכל אחד שעושה כן לשם שמים, ושבוה עושה נחת רוח ליוצרו. והנה זה גרע ממחלוקת של המון עם אשר יש להם מחלוקת בעסקי ממון וכיו"ב... אבל האנשים האלו בעוונותינו הרבים הם רחוקים מתשובה בחשבם שעושים בזה מצוה.

והנה איעצכם אחיי ורעיי - אפילו אם תשמעו דברים כאלו יוצאים מאיזה אדם גדול אשר בדוק לכם לגדול הדור... לא תאבו ולא תשמעו לספר בגנות שום אדם, כיון שהוא נגד התורה, אסור לקבל (הוראה כזו מ"גדול הדור") אפילו הוא נביא וחוזו... ואם תאמר מאין יבוא זה העניין ל"גדול הדור" לדבר סרה על כמה אנשים בעלי תורה ויראה? אפשר עוונות הדור גרמו כל זה, או מנסה ה' אלקיכם אתכם.

רבי צדוק הכהן מלובלין זצוק"ל הנהיג (י"ג מידות והנהגות, תחילת 'אור זרוע', ר' ט'):

תלמידי חכמים אע"פ שחולקים זה עם זה, נוהגים אהבה ורעות זה בזה. וכשיש אהבה בין תלמידי-חכמים החולקים זה עם זה אז [סימן ש]דברי שניהם דברי אלוהים חיים. ולא יכניס אדם ראשו במחלוקת שבין תלמידי-חכמים, שמא ירצו גלגלתו.

תלמיד חכם הגדול מחברו, אע"פ שהרבים מסכימים עם חבירו, מכל מקום יוכל להיות הדין עמו. ומכל מקום, יש לו לחוש שמא דעת השי"ת נוטה אחר הרבים.

דרש ה"חחם סופר" (תמצית דבריו מדרשות חלק א דף נו, וחיידושים לסוכה דף לב.):

יש עמי ארצות יראים וחסידים המבזים ודוקרים במעשיהם ובפיהם את התלמיד חכם אשר לפי דעתם המשובשת אינו ירא שמים ולא מתנהג בדרך היראה, ועל ידי זה חולקים עמו. אבל אם אמיתיים ויראי ה' המה, אזי צריך שיהיה להם שלום עם התלמידי חכמים.

ולכן "הירדוף" (=צמח שיש לו קוצים) אינו כשר להיות "הדס" לארבעת המינים, כי ה"הדס", שטעמו מר וריחו טוב, מרמז על עמי הארצות בעלי מצוות ומעשים טובים (ויקרא רבה, אמור) או על בני תורה תלמידי חכמים אף אם אינם בעלי מצוות ומעשים (פיט ליום א' דסוכות), אך אינו מרמז על העוקצים ודוקרים את התלמידי חכמים ולא על הקלים ופוחזים שיש להם מחלוקת עם התלמידי-חכמים יראי השם.

ואפילו שאותו ה"הדס" המרמז על אלו שטעמם מר ואינם כל-כך הגונים, כשאנו אוגדים אותו עם כל הד' מינים אזי "מגינים אלו על אלו" ומתחברים ב"דרכי נעם", אין הדבר כן אצל תלמיד-חכם שהוא בעל מחלוקת ועוקץ ומכשיל הרבים - שחלילה לנו לקרב כמו אלו. חיבור כזה אינו נקרא "דרכיה דרכי נעם", ומצווים אנו ב"האמת והשלום אהבו" ולא שקר ומחלוקת.

וקיים החת"ס בעצמו שלמרות שחלק בתשובותיו על הרבה מגדולי דורו כתב: "נוהרתי מאד שלא ללחום עם שום איש, ולא נזכר שום אדם באגרת שלי כלל, ולא ייראה שום התגרות אדם באדם, כי אם האמת לוחם עם השקר...". החת"ס לא נהג לתקוף שום אדם אלא את הענין בלבד (שו"ת ח"ו פה וחוט המשולש דף עה).

הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל ביאר (בשיחות על מסילת ישרים, עמוד 132, פ"ה סע' 4):

במדרש חז"ל (סוכה נב, א): "ואת הצפוני ארחיק מעליכם (ויאל ב) - זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם", מדובר על סוג של יצר הרע הקיים לפעמים אצל אנשים צדיקים, חסידים וקנאים והוא היותר מסוכן. זהו יצר הרע שבא במסווה, הוא צפון, וכאילו בא במחתרת, הוא מצפין את עצמו ועושה את העברות היותר נוראות לשם שמים. כגון לשון הרע, ביזוי תלמידי חכמים ומחלוקת.

ר' נחמן מברסלב זצוק"ל כתב ב"ליקוטי עצות המשולש" (חלק "אמת וצדק", טז):

בכל דור ודור מתרבה ומתגרה מחלוקת על הצדיקים. ועל פי רוב, עיקר המחלוקת על אלו הצדיקים העוסקים לקרב נפשות רחוקים ביותר להשי"ת, מחמת שמידת הדין מתגרה מאד באלו הנפשות הנ"ל. על כן נכנס טינא בלב 'העולם'. ולפעמים נכנס גם בלב גדולי הצדיקים, לחלוק על צדיקים הנ"ל המקרבים אותם, עד שנדמה להם שהצדיקים הנ"ל אינם מתנהגים כראוי. וזה נמשך ונשתלשל מבחינת המחלוקת שחלקו השבטים על יוסף הצדיק.

ב"העצות המבוארות" שעל פי ה"לקוטי מוהר"ן" ("מחלוקת ומריבה". יא, טו, כב):

המתנגדים המבזים ומחרפים את יראי ה' האמיתיים, עושים כן מחמת שמקבלים תורה מתלמידי חכמים כוזבים... ותורה זו כוזבת היא ואינה יכולה לעורר שום אדם ליראת ה' ולקיום המצוות באמת. ועל ידי תלמידי חכמים כאלו נופלים, חלילה, לְכַפִּירוֹת ולהתנגדות.

מי שיש לו דעת אמיתי מתרחק ממחלוקת. כי עיקר המחלוקת והכעס נובעים מחוסר דעת. היינו, המחלוקת הפורצת בין בני אדם, היא מחמת דעתם שאינה כראוי, שאינם מבינים זה את זה, ובגלל זה יש בלבולים ביניהם, ובאים לְרִיב ולהתקוטט אחד עם חברו... ועל ידי עסק התורה באמת זוכים לְדַעַת אמיתית, כי התורה מביאה דעת לאדם העוסק בה באמת. לכן, על ידי עסק התורה באמת, מתבטלת המחלוקת ומתרבה השלום.

מה שיש מחלוקת בין צדיקי אמת, הדבר נובע מן החלל הפנוי שנוצר בבריאת העולם, שהוא דבר שאי אפשר להבינו בשכל האנושי. לכן אסור להרהר על המחלוקת בין צדיקים אמיתיים, אלא צריך להאמין שהדעות של כל צדיקי האמת הם מהשם יתברך, אפילו דעותיהם של

צדיקי האמת שההלכה לא נפסקה כדעתם. ואפילו צדיקים שאנשים אינם יכולים לנהוג בדרך התורה ובעניני דרך ארץ לפי דעותיהם והדרכותיהם, וגם אין האנשים יכולים להתעורר ממידותיהם והנהגותיהם ליראת השם ולמידות טובות - אף על פי כן צריך לדעת כי גם דעותיהם הם מהשם יתברך, אם הם מכוונים בהם לשם שמים באמת...

ומדוע מביא השם יתברך בדעתם של צדיקים אלו סברות שאינן כפי ההלכה לכל אדם? - זאת אי אפשר להבין בשום שכל אנושי... אלא צריך להתחזק באמונה ולהאמין שאי אפשר להבין זאת, ולא יהרהר ולא יתבלבל ממחלוקת של צדיקי אמת.

בשל"ה הקדוש מצאנו על-דרך הרמז (תולדות אדם, רמזי אותיות לחתימת ההקדמה, ט):

במאמרם ז"ל (שבת פח, א): 'דרש ר' סימאי: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים רבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים... אמר ריש לקיש: ועתיד הקב"ה להחזיר לננו, שנאמר: ופדויה ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, שמחה שמעולם על ראשם'.

המשכיל ישכיל, כי נעשה ונשמע הם תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והם שני כתרים... וזהו שאמרו "שמחה שמעולם על ראשם", השמחה שהיתה מתחילת בריאת העולם, דהיינו האור הגנוז, יוחזר על ראשם. ודרך רמז בתיבת "שמחת" רמזו תורה שבעל פה, כי תורה שבעל פה היא הויות ופלפול תלמידי חכמים ומחלוקותם שהוא לשם שמים - את והב בסופה, וזהו רמז בתיבת 'שמחת' ראשי תיבות תלמידי חכמים מרבים שלום:

סיפרו על מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל סופר (משל האבות ח"ג עמ' קמז):

פעם אחת כשהיה איזה סכסוך ואחד הצדדים תבע מאברך פלוני שיעמוד לצידו משום שזו 'מחלוקת לשם שמים', פנה האברך ושאל בעצת מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל. כששמע רבי משה את הדברים דפק על השולחן ואמר: "מחלוקת היא ענין של של פיקוח נפש. שאלות של מחלוקת יש רק ביד הסנהדרין לפסוק! כל אחד שם עצמו לפוסק ומחליט שהוא מתכוון לשם שמים, בעוד שבאמת יכול הדבר לגבול עם רצח ממש!".

מסופר בספר 'שבחי הבעל שם טוב' (נדפס בידיש בקארעץ תקע"ו, עמ' לא-לג):

הרב נחמן מקוסוב זצוק"ל היה מתנגד חריף לבעל שם טוב זצוק"ל ותמיד דיבר נגדו בתקיפות עד שפעם אמר עליו הבעש"ט "הרב מוהר"ן רודף אחרי להמיתני".

ויהי היום, שמע הרב נחמן את תלמידיו מדברים סרה על הבעל שם טוב. דבר זה חרה לו מאוד ומיד נוף בהם: איך אתם מעיזים לדבר כך על אדם קדוש!? השיבו: איננו אלא חוזרים על המילים של הרב. הסביר להם: מה שמותר לי, אינו מותר לכם.

וסיפר להם משל על שני אומנים של המלך שעבדו קשה במשך שנים רבות כדי לבנות לו כתר והוציאו על כך הון רב, לבסוף פרץ בניהם ויכוח היכן לקבוע את הידלום שבכתר, זה אומר בכה וזה אומר בכה, ושניהם כוונתם בשביל גדולת המלך, עד שאחד מהאומנים צעק על חברו: טיפש! איש שעבר ברחוב ושמע את הויכוח הצטרף אחריו: נכון, אתה טיפש. גער בו האומן השני: היודע אתה ששנים רבות בנינו יחד את כתרו של המלך, ואבן טובה זו היא בנפשנו, לכן אנו מתווכחים בחריפות. אבל אתה, מה לך להכניס עצמך במריבה שאינה שלך, האם יודע אתה מהו כתרו של מלך, האם בכלל ראית מלך בחייו?!

מורא רבך כמורא שמים

בגמרא סנהדרין (ק.י.):

אמר רב חסדא: כל החולק על רבו כחולק על השכינה, שנאמר (במדבר כו, ט) בְּהִצָּתָם עַל ה'. אמר רבי חמא ברבי חנינא: כל העושה מריבה עם רבו כעושה עם שכינה, שנאמר (במדבר כ, יג) הָמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רְבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה'. אמר רבי חנינא בר פפא: כל המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה, שנאמר (שמות טז, ח) לֹא עָלִינוּ תִּלְזָּתִיכֶם כִּי עַל ה'. אמר רבי אבהו: כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר שכינה, שנאמר (במדבר כא, ה) וַיִּדְבֹּר הָעָם בְּאַלֵּהִים וּבַמָּשָׁה.

בספר המצוות לרמב"ם (מצוות עשה רט):

ודע שעם היות מצוה זו מחוייבת לאנשים כולם בכלל - כלומר לכבוד החכמים, ואפילו חכם לחכם השווה לו בחכמה כמו שבארו באמרם (ב"מ לג.). תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה מפני זה - דע שיש בכבוד דברים מיוחדים ונוספים על התלמיד. וזה כי כבוד התלמיד את רבו יש בו תוספת גדולה על הכבוד שהוא חייב לכל חכם ויתחייב לו עם הכבוד המורא... ובבאור אמרו (אבות ד רב) מורא רבך כמורא שמים.

אשרי המכבד בעלי תורה

הרא"ש בספרו 'אורחות חיים' (שבת אות ח) :

"שיכבד לומדי תורה בכל יכלתו".

וציינו המפרשים: דבריו הקצרים מיוסדים על דברי חז"ל שהפליגו בשבח המשתדלים ככל יכלתם לנהוג בכבוד עם בְּנֵי תורה ולומדיה.

שכך דרשו **במסכת מכות** (כד.) - "וְאֵת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד" (תהלים טו ד), זה יהושפט מלך יהודה, שבשעה שהיה רואה תלמיד חכם, היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו: רבי רבי, מרי מרי. ובבמדבר רבה (פרשה ח) - רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות וכל המבזה את התורה גופו מבזה על הבריות שנאמר כִּי מְכַבְּדִי אֶכְבֵּד וּבְנֵי יִקְלוּ (שמואל א', ב, ל).

ועוד דרשו **בתנחומא** (בראשית סימן א) - אֲשֶׁרִי תִמְיָמִי דְרַךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת ה' (תהלים קיט) כלומר **אשרי מכבדי בעלי תורה...** וכך משה אמר: כי אם שמור תשמרון (דברים יא) - אם שמרת בְּנֵי תורה, תשמרון. וכן הוא אומר כִּי מְכַבְּדִי אֶכְבֵּד וּבְנֵי יִקְלוּ (שמואל א' ב') זה המכבד בני תורה. ותניא אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא (דברים ו) - את לרבות בְּנֵי תורה, לפי שאין מדה אחרת כיוצא בה...

במדרש רבה (במדבר פרשה ח, ג) :

רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה [מפרשים: התורה ולומדיה] גופו מכובד על הבריות, וכל המבזה את התורה גופו מבזה על הבריות, שנאמר (שמואל-א ב, ל) כי מכבדי אכבד ובזוי יקלו.

על-פי הגמרא במסכת שבת (כג ע"ב) :

המכבד את החכמים יהיו לו חתנים חכמים (-ולגירסת הגר"א יהיה בעצמו תלמיד חכם). והאובה את החכמים יהיו לו בנים חכמים. והירא את החכמים הוא עצמו יהיה תלמיד חכם (-ולגר"א יהיו לו חתנים תלמידי חכמים), ואם אינו רגיל לעסוק בתורה, יישמעו דבריו כשם שנשמעים דברי תלמיד חכם.

במסכת דרך ארץ זוטא (פרק ט) :

אם רצת לכבוד חכם, יהיו לך בנים ובנות מתוקנים.

הרמב"ם מנה בספר המצוות (מצות עשה רט) :

שציונו לכבוד החכמים ולקום מפניהם ולגרל אותם. והוא אמרו
יתברך (ויקרא יט לב) **מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְהִדְרָת פָּנֵי זָקֵן.** ולשון ספרא, תִּקּוּם
וְהִדְרָת - קימה שיש בה הידור...

מצוה זו מחייבת לאנשים כולם בכלל, כלומר לכבוד החכמים, ואפילו
חכם לחכם השווה לו בחכמה כמו שבארו באמרים (ב"מ לג.) תלמידי
חכמים שבבבל עומדים זה מפני זה... וזה כולו לקוח בראיה מהיות
הכתוב מְצִיָּה לְכָבוֹד הַחֲכָמִים וְהָאֲבוֹת, כמו שהתבאר בלשונות רבים מן
התלמוד.

"וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ אֶל תַּחֲשָׁבוּ בְּלִבְכֶּם ...

וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה" [זכריה פרק ח יז-יט]

סוף דבר

"שיר למעלות אשא עיני אל ההרים..." (תהלים קכא)

רבי אומר: "שיר המעלות" אין כתיב כאן
אלא "למעלות" - ל' מעלות זו למעלה מזו.

אי לפי שיש מעלות זו למעלה מזו, שומע אני
שיש ביניהם איבה וקנאה ותחרות!?

תלמוד לומר (דניאל יב, ג):

"ומצדיקי הרבים כוכבים לעולם ועד"-

מה כוכבים אין ביניהן איבה ושנאה ותחרות,
כך צדיקים.

ומה כוכבים אין דומה אורו של זה לאורו של זה,
כך צדיקים...

ומה כוכבים אדם רואה את אורן מסוף
העולם ועד סופו, כך צדיקים.

ומה כוכבים פעמים מכוסין פעמים מגולין,
כך הצדיקים.

(ילקוט שמעוני דברים פרק יא, רמז תתעב)

מה הכוכבים חולקים כבוד זה לזה ושלוש
ביניהם שנאמר (איוב כ"ה ב'): "עושה שלום
במרומיו", כך הצדיקים חולקים [כבוד] זה
לזה ואוהבים זה לזה,

כשם שהכוכבים אין להם מריבה כך
הצדיקים יצר טוב ביניהם.

(פסיקתא רבתי פסקא יא)